

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Bakalářská práce

Tereza Česká

**Stranický euroskepticismus: komparace české ODS a britské Conservative
Party**

The party-based Euroscepticism : comparative study of the Czech ODS and British
Conservative Party

Praha, 2014

vedoucí práce: PhDr. Martin Polášek, Ph.D.

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Martinu Poláškoví, Ph.D. za poskytnutí cenných doporučení při vedení této bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala Mgr. Janu Benešovi za jeho morální podporu a užitečné rady během psaní práce a také Jiřímu Kúrovi a Jovaně Perovič za příjemně strávené roky na Ústavu politologie.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 21. 6. 2014

Tereza Česká

Abstrakt

Obsahem bakalářské práce bude komparativní analýza české Občanské demokratické strany a britské Conservative Party z hlediska fenoménu euroskepticismu. Studentka se bude volně zabývat časovým obdobím od roku 2008 do současnosti. První část práce bude věnována vymezení euroskepticismu a způsobům jeho typologizace, přičemž výchozím bodem uvažování bude Taggartova typologie. V druhé části práce bude teorie aplikována na vybrané politické strany. Cílem práce bude určit, o jaký typ euroskepticismu se u těchto stran jedná; srovnat jeho projevy; zjistit, zda ve sledovaném období došlo k jeho proměně a čím je proměna nebo naopak stabilita zastávaného postoje dána.

Klíčová slova

euroskepticismus, Občanská demokratická strana, Konzervativní strana, Evropská unie

Abstract

This thesis is about a comparative analysis of the Czech Civic Democratic Party and British Conservative party in terms of the euroscepticism. The student will be dealing with the time period from 2008 to the present. In the first part of the thesis the definition of euroscepticism and its classification will be presented with special focus on Taggart's theory. In the second part, the theory will be applied to the political parties. the aim of the work is to define the type of euroscepticism, compare its manifestation and determine whether in the selected time period the euroscepticism changed and if so, what caused this change (or the stability) of the advocated position.

Key words

euroscepticism, Civic democratic party, Conservative party, European Union

OBSAH

1. ÚVOD	7
1.1 VYMEZENÍ A CÍLE PRÁCE	7
1. 2 STRUKTURA PRÁCE	8
1.3 METODOLOGIE	9
2. TEORIE EUROSKEPTICISMU	11
2.1 STRANICKÝ A VEŘEJNÝ EUROSKEPTICISMUS.....	12
2. 2 TYPOLOGIE TAGGARTA A SZCZERBIAKA	14
2. 3 TYPOLOGIE CÉCILE LECONTE	16
2.4 EUROSKEPTICISMUS JAKO IDEOLOGIE NEBO STRATEGIE.....	17
2.4.1 <i>Konzervatismus</i>	18
3. KONZERVATIVNÍ STRANA	21
3.1 KONZERVATIVCI A EVROPSKÁ INTEGRACE.....	22
4. OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA	26
4.1 ODS A EVROPSKÁ INTEGRACE	27
5. SPOLUPRÁCE ODS A KONZERVATIVNÍ STRANY	30
5.1 FRAKCE EVROPSKÝCH KONZERVATIVCŮ A REFORMISTŮ.....	31
6. JAKÝ EUROSKEPTICISMUS?	33
6.1 LISABONSKÁ SMLOUVA	34
6.2 EURO A MĚNOVÁ UNIE (PŘÍKLAD FISKÁLNÍHO PAKTU).....	38
6.3 ČLENSTVÍ V EU	42
6.4 ZAŘAZENÍ DO TYPOLOGIE	48
7. ZÁVĚR	52
SEZNAM TABULEK	54
SEZNAM LITERATURY	55

1. ÚVOD

1.1 Vymezení a cíle práce

Pojem euroskepticismu se během posledních let značně rozšířil. Ať už mezi neodbornou tak i mezi odbornou veřejností vzniká čím dál tím více publikací věnující se tomuto tématu. Euroskepticismus na sebe může brát mnoho podob a zároveň sloužit k mnoha účelům. Přesná definice ovšem neexistuje. Nejedná se totiž o něco stabilního a neměnného, ale naopak o dynamický fenomén, který se proměňuje v závislosti na čase, aktérech či podobě evropské integrace. Samotný termín euroskepticismus není zcela jasný. Jedná se jak o analytický nástroj ke zkoumání politické strany nebo veřejného mínění tak i deskriptivní nástroj, kterým jednoduše popisujeme daný stav.¹ V této práci budu zkoumat postoje politických stran a zaměřím se tedy převážně na typologizaci stranického euroskepticismu, i když je zřejmé, že stranický euroskepticismus málokdy bez toho veřejného existuje a navzájem se ovlivňují. Pokusím se o komparaci dvou politických stran: Občanské demokratické strany (ODS) a britské Konzervativní unionistické strany známé spíše pod běžně používaným názvem Konzervativní strana. Na první pohled se jedná o uskupení velmi odlišné, ale při podrobnější analýze v mnoha ohledech podobné. Přesto se domnívám, že srovnání těchto stran z hlediska euroskepticismu a v důsledku také jejich ideologie či jejich postavení ve stranickém systému je relevantní a přínosné.

ODS a Konzervativní strana měly a stále mají úzké mezistranické vztahy. Ostatně to potvrzuje i vytvoření společné frakce Evropských a reformních konzervativců v Evropském parlamentu. Obě strany se odkazují na silné ideové vůdce, jako je Margaret Thatcherová či Václav Klaus, kteří dokázali ve svých stranách ovlivnit budoucí směr nejenom vztahů s Evropskou Unií. ODS i Konzervativní strana jsou známé svým rezervovaným postojem k evropské integraci. Obě to jsou strany, které na sebe pravidelně berou vládní odpovědnost a společně s polským Právo a spravedlnost či maďarským Fideszem tvoří výjimku mezi členskými státy EU, kde vládní strany jsou většinou proevropské a euroskeptické strany zde doposud byly spíše okrajovými politickými aktéry. Podle Prindhama tendují euroskeptické strany ke spolupráci skrze transnacionální kanály,

---

¹ Forster, Anthony Euroscepticism in contemporary British politics : opposition to Europe in the British conservative and labour parties since 1945.s.1, 2002a

kdy nejmarkantnější bilaterální kooperace je právě mezi ODS a Konzervativní stranou.² Je nicméně očividné, že ODS bude vždy na evropské scéně v méně výhodném postavením než její ideový vzor, což je dáno její velikostí, vlivem a v porovnání s britskými konzervativci i krátkou tradicí, přesto budu srovnávat ODS a Konzervativní stranu v přístupu k evropské integraci jako rovnocenné partnery.

Cílem této práce bude komparace Občanské demokratické strany a Konzervativní strany s užším zaměřením na dva významné dokumenty, které v poslední době byly čteně diskutovány v Evropské Unii: Lisabonská smlouva z roku 2008 a Fiskální pakt z roku 2012. Lisabonská smlouva jakožto dokument, který posunul část národních pravomocí na nadnárodní úroveň a Fiskální pakt, jakožto dohoda o rozpočtové zodpovědnosti, která zavádí nadnárodní kontrolu veřejných financí. Velká Británie a Česká republika si vyjednaly výjimku z Lisabonské smlouvy, kdy nepřijaly Listinu základních práv EU, a zároveň ani Česká republika ani Velká Británie jako jediné země Evropské Unie nepodepsaly Fiskální pakt. V obou dvou případech byla ODS ve vládě, Konzervativci měli vládní odpovědnost pouze při vyjednávání Fiskálního paktu. V poslední době je možné zaznamenat zhoršující vztah obou stran k EU, jenž se pokusím ve své práci dokázat. Domnívám se, že jak Lisabonská smlouva, tak i Fiskální pakt jsou symptomatickými příklady, na kterém se projeví nejenom štěpící linie mezi ODS a Konzervativní stranou ale i jejich čím dál tím více odmítavý postoj k pokračující integraci.

Cílem bakalářské práce bude odpovědět na otázku, zda dochází u ODS a Konzervativní strany k názorovému posunu směrem k tvrdšímu euroskepticismu ve zkoumaném období a také zda dochází k proměně zdrojů euroskepticismu. Klíčovými zdroji bude debata o Lisabonské smlouvě, Fiskálnímu paktu a významná programová prohlášení z této doby.

1. 2 Struktura práce

Text práce je rozdělen na dvě základní části. První část je teoretická, v níž se budu věnovat pojmu euroskepticismu, jeho definici, stranickému euroskepticismu a okrajově také veřejnému euroskepticismu. Popíšu také dvě teorie euroskepticismu: teorii Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka (včetně jejich kritiků) a rovněž teorii Cécile Leconte, která nepracuje s mírou euroskepticismu jako jiné teorie ale naopak s jeho zdroji a příčinami. Dále se budu věnovat konzervativní ideologii a jejím východiskům zejména ve vztahu k Evropské Unii, jelikož považuji

---

² Szczerbiak, Aleks a Paul A Taggart. *Opposing Europe?: the comparative party politics of Euroscepticism*. s.16, 2008b

konzervativismus za pevnou součást ODS a Konzervativní strany, která významně ovlivňuje jejich evropské postoje.

Druhá část práce je analytická, kde aplikuji teorii Taggarta a Szczerbiaka a Cécile Leconte na obě strany a zařadím je dle typologie stranického euroskepticismu s ohledem na jejich dosavadní politiky a charakteristiky. K základním dokumentům, na kterých budu zkoumat proměny vztahu k EU, patří reakce na průběh vyjednávání Lisabonské smlouvy a Fiskálního paktu včetně jejich postojů v evropských parlamentních frakcích. Stranický systém, volební systém, centralizace strany, ideologie strany atd., to všechno jsou faktory, které ovlivňují míru euroskepticismu ve straně a na základě kterých lze strany zařadit do klasifikace euroskepticismu.

1.3 Metodologie

V této práci budu primárně operovat s Taggartovou teorií euroskepticismu a jeho rozdělením na „soft“ a „hard“ euroskepticismus. Zásadní pro klasifikaci strany z hlediska euroskepticismu budou stranické veřejné projevy, politické programy, oficiální prohlášení a hlasování o klíčových zákonech Evropské Unie v národních parlamentech i v Evropském parlamentu (v této práci se jedná o dokumenty a hlasování k Lisabonské smlouvě a Fiskálnímu paktu)³. Budu také sledovat jakou roli téma evropské integrace hraje ve stranických programech ODS a Konzervativní strany a zda má vznik frakce Evropských konzervativců a reformistů, v Evropském parlamentu vliv na implementaci evropských témat do národního programu. Teorie Cécile Leconte umožní sledovat nejenom do jaké míry je integrace odmítána ale také z jakých důvodů a za jakým záměrem.

Jelikož účelem práce je strany komparovat, je třeba si určit jasnou metodologii. První polovinu práce věnuji teoretickému výkladu a následně jeho aplikaci na konkrétní strany, včetně analýzy jejich ideologie a postojů ve straně i ve společné frakci na základě srovnání přístupu ODS a Konzervativní strany k Lisabonské smlouvě a k Fiskálnímu paktu. Tento výběr je čistě osobní, nicméně za poslední dobu evropské integrace se jedná o dva nejvýznamnější dokumenty a Česká republika i Velká Británie u obou dvou případů tvořily výjimku a významné kritiky mezi členskými státy. Budu sledovat jak obě strany definovaly svůj národní zájem, jestli tato témata byla na domácí půdě dostatečně reflektována, jaká jim byla přikládána důležitost, zda ovlivňovala jejich potenciální volební zisk a nakonec zda boj proti Lisabonské smlouvě byl veden z ideologického či strategického hlediska.

---

³ Szczerbiak, Aleks, Taggart, Paul *Opposing Europe? : the comparative party politics of Euroscepticism. Volume 1. Case studies and country surveys.* s.9, 2008a

Zásadní otázkou je, jak srovnávat západní strany, které za sebou mají dlouholetou tradici (v případě Konzervativní strany několikasetletou) se stranami postkomunistické Střední Evropy, jež se ne vždy stihly plně etablovat ve stranickém a politickém systému na národní i mezinárodní úrovni. Navíc debata o vstupu do Evropské Unie probíhala v obou regionech v odlišném kontextu. Podle Taggarta taková komparace je problematická, ale nikoli vyloučená. Je nezbytné být citlivý k rozdílům pocházejícím z rozdílné historické zkušenosti.⁴ Ve Střední Evropě ovšem dochází k jisté konvergenci k západním členským zemím a tím pádem fenomén euroskepticismu a stranický systém ve Střední Evropě se ve své podobě blíží k západnímu⁵, z čehož vyplývá jednodušší klasifikace a srovnávání politických stran na celoevropské úrovni. Nelze dále předpokládat, že percepce Evropské Unie je ve Velké Británii stejná jako v České republice. Evropa je nahlížena skrze domácí politiku a evropská témata mohou sloužit např. k zvýšení kreditu u voličů. Taggart a Szczerbiak definovali tři typy stranických soutěží, které charakterizují stranické systémy v Evropě. Jedná se o limitovanou, otevřenou a potlačenou soutěž, které jsou determinovány rolí evropských témat během voleb. Velké Británie i Česká republika se jednoznačně řadí do kategorie otevřené soutěže. Autoři uvádějí nutnost účasti euroskeptické strany ve vládě a také sebedefinování stran skrz evropská témata a obě země toto splňují, což nám usnadňuje jejich komparaci.⁶ I přes veškeré metodologické problémy, celoevropská komparace politických stran nabízí širší perspektivu, která je mnohem relevantnější a mocnější než omezený výzkum na národní úrovni.⁷ Na obou zkoumaných dokumentech (Lisabonská smlouva a Fiskální pakt) budu sledovat proměny stran, vzájemné rozdíly z hlediska sledování národního zájmu a jejich chápání státní suverenity.

---

⁴ Szczerbiak, Aleks, Taggart, Paul Op.cit. s.17, 2008a

⁵ Henderson, Karen. Exceptionalism or Convergence? Euroscepticism and Party Systems in Central and Eastern Europe.s. 125 2008

⁶ Szczerbiak, Aleks a Taggart Paul. Opposing Europe? : the comparative party politics of Euroscepticism. Volume 2, Comparative and theoretical perspectives. s.349, 2008b

⁷ Taggart, Paul a Aleks Szczerbiak. Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe. s. 31, 2004

2. Teorie euroskepticismu

Jak již bylo poznamenáno, jednoznačná a jediná platná definice euroskepticismu neexistuje. Můžeme na euroskepticismus pohlížet pouze jako na jakousi prázdnou nádobu, jež se různě naplňuje v závislosti na ideologii, strategii, identitě, hodnotě nebo kultuře⁸, ovšem takový pohled by byl značně nedostatečný. Euroskepticismus je nejenom deskriptivní pojem ale také analytický nástroj. Euroskepticismus je často chápán jako všezahrnující označení pro všechny nesouhlasné stanoviska k evropské integraci. Nejjednodušší a nejobecnější definice euroskepticismu by byla, že se jedná o negativní postoj k současné podobě a směřování evropské integrace. Oxfordský slovník definoval euroskeptika v 80. letech jako „osobu, která má pochybnosti nebo výhrady týkající se rozšiřování pravomocí EU a posílení spolupráce mezi členskými státy EU“.⁹ Opozice k evropské integraci byla vždy považována za nevyhnutelnou součást samotné spolupráce a ani Taggart se Szczerbiakem nepředpokládají nějaký a priori důvod k existenci euroskepticismu.¹⁰ Nicméně při zkoumání euroskepticismu je třeba si položit několik otázek: „Kdo je nositelem opozice k Evropské Unii? Jaké formy euroskepticismu vznikají? Čím je formován a jaké jsou jeho zdroje?“ a nepochybně „Co je euroskepticismus?“ a „Jak se měří?“.

Již od vzniku Evropského společenství docházelo k neshodám mezi zakládajícími členskými státy, nicméně převládal obecný konsenzus mezi politickými elitami na společné integraci. Až od slavného projevu Margaret Thatcherové v Brugges v roce 1988, ve kterém se mimo jiné distancovala od směřování Evropské Komise Jacqua Delorse, se opozice k evropské integraci krystalizovala ve fenomén, se kterým je třeba v evropském společenství počítat. Hlavním předělem se ovšem stala Maastrichtská smlouva a to ve čtyřech rovinách: za prvé Maastrichtská smlouva znamená novou politizaci integrace (např. změna jména ze společenství na unii), za druhé vzniká nejasná hranice mezi domácí a evropskou politikou, za třetí Maastrichtská smlouva funguje jako předěl v debatě o rozvoji EU, kdy referendum o nových smlouvách se stalo pravidelným nástrojem v některých členských státech. Posledně Maastrichtská smlouva znamenala zvýšení významnosti evropských témat na národní úrovni (tzv. europeizace). Maastrichtská smlouva je tedy považována za katalyzátor euroskepticismu v politických stranách i na veřejnosti napříč Evropskou unií.¹¹

⁸ Topaloff, Liubomir K. *Political Parties and Euroscepticism*, s.18, 2012

⁹ Olsson, Anna *Euroscepticism Revisited - Regional Interest Representation in Brussels and the Link to Citizen Attitudes towards European Integration*. s. 6. 2009

¹⁰ Usherwood, Simon a Nick Startin. *Euroscepticism as a Persistent Phenomenon**. s. 2, 2013

¹¹ Usherwood, Simon a Nick Startin. *Op.cit.* s. 3-4, 2013

Nejdříve se zaměříme na stranický euroskepticismus a jeho vývoj a následně na výchozí teorie pro zkoumání dvou vybraných politických stran (ODS a Konzervativní strana) a to typologii P. Taggarta a A. Sczerbiaka včetně jeho kritik Petra Kopeckého a Case Mudda a také na teorii Cécile Leconte.

2.1 Stranický a veřejný euroskepticismus

Po ratifikaci Maastrichtské smlouvy se evropská integrace přesunula z převážně ekonomické do politické roviny a tím se Evropská unie stala vhodným tématem k politickému boji.¹² Politické strany začaly využívat evropskou integraci jako nástroj ideologického soupeření, způsob, jak se odlišit od ostatních stran nebo čistě ke svému zájmu ve snaze přitáhnout voličské hlasy. Politické strany jsou nositeli opozice k Evropské unii, ovšem nejsou jedinými: laická i odborná veřejnost, občanské iniciativy, think tanky, ti všichni mohou formovat veřejnou i politickou debatu o Evropské unii. Předmětem této práce bude zkoumat politické strany, z tohoto důvodu se zaměřím převážně na stranický euroskepticismus, k němuž vznikla celá řada studií. Jako první se euroskepticismem odborně zabýval Paul Taggart, který klasifikoval strany podle míry stranického euroskepticismu. Taggartova teorie může být považována za průkopnickou a víceméně všichni autoři na Taggartovu teorii navazují, opravují ji, či se vůči ní vymezují. Taggart definoval čtyři základní způsoby projevu euroskepticismu v politických stranách: *Single-issue euroskeptické strany*, jejichž raison d'être je opozice k Evropské unii; *protestní strany s euroskeptickým postojem*, které jsou často antisystémovými stranami; *strany establishmentu zastávající euroskeptický postoj* a poslední jsou *euroskeptické frakce* existující uvnitř etablovaných politických stran, zde Taggart řadí britskou Konzervativní stranu, v níž funguje silné euroskeptické křídlo.¹³ Samozřejmě nejvíce stran může být zařazeno do třetí skupiny, kdy skepse je pouze jedním z mnoha bodů programu. Vlastimil Havlík řadí do této skupiny také ODS, jakožto stranu, která nemá problém měnit své postoje v závislosti na jejím aktuálním postavení a euroskepticismus není vždy stabilní součástí její politiky.¹⁴ Relevantnost tohoto zařazení bude v dalších kapitolách diskutováno.

Podle Taggarta existuje také kauzální vztah mezi prohlubující se integrací a vzrůstajícím vlivem euroskepticismu. Proces ratifikace Maastrichtské smlouvy vedl k větší míře skepse k evropskému sjednocování.¹⁵ Ratifikace Lisabonské smlouvy a Fiskálního paktu mobilizovaly

---

¹² Havlík, Vlastimil *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. s.9, 2006

¹³ Taggart, Paul *A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems*. s.368-369, 1998

¹⁴ Havlík, Vlastimil *Op.cit.* s.13, 2006

¹⁵ Taggart, Paul *Op. cit.* s.363, 1998

opoziční skupiny obdobně jako Maastrichtská smlouva a mnozí akademici upozorňují na vstup Evropské unie do složitější fáze své existence. Během zkoumání postojů ODS a Konzervativní strany se tedy zaměřím i na možnou korelaci mezi vzrůstající silou euroskeptických frakcí právě během projednávání Lisabonské smlouvy a Fiskálního paktu v závislosti na jejich aktuálním vládním postavení, veřejné mínění a na otázku, jak se mění jejich pojetí národního zájmu a koncepce suverenity. Euroskepticismus jako neměnná kategorie v mainstreamových stranách, kterými Konzervativci a ODS ve zkoumaném období byli, je těžko uchopitelný termín, i z tohoto důvodu se zaměřím na vývoj stran a na jejich názorové proměny.

Od stranického euroskepticismu, kterému se věnuje většina akademických prací, se odlišuje euroskepticismus veřejný. Tím jak postupně docházelo k zrychlení integrace a přibližování Evropy blíže k občanům, mohl názor veřejnosti snáze ovlivňovat rychlost integračního procesu. Evropská integrace byla zprvu ovládána realisty a neofunkcionalisty, kdy podle realistů jsou hlavními aktéry státy a podle neofunkcionalistů elity – politické strany, odbory, podnikatelská elita.¹⁶ Veřejnost byla de facto z procesu vyloučena nebo měla na rozhodování politických elit malý vliv. V roce 1979 se zavedly přímé volby do Evropského parlamentu a od ratifikačního procesu Maastrichtské smlouvy se začalo s častým využíváním občanského referenda o důležitých smlouvách Evropské unie. Dánské odmítnutí Maastrichtské smlouvy v referendu, bylo prvním legitimním vyjádřením nesouhlasu občanů se směřováním integrace a hlas občanů byl poprvé v přímém rozporu s názorem politické elity. S projevem veřejného euroskepticismu souvisí také pojem demokratického deficitu, jenž je nástrojem jak euroskeptiků, tak i zastánců těsnější integrace. Demokratický deficit nejjednodušeji znamená nedostatek demokratické legitimacy evropských institucí a jejich rozhodování¹⁷. Nejčastěji je napadán evropský parlament, unijní byrokracie či volby do parlamentu, jakožto volby druhého řádu. Veřejné mínění se stalo důležitým aspektem i pro zkoumání stranického euroskepticismu. Politické strany se ve větší míře odvolávají na veřejné průzkumy, jelikož alespoň bez minimální veřejné podpory nelze pokračovat v evropské integraci. Při analýze postojů stran k Lisabonské smlouvě a Fiskálnímu paktu se také zaměřím na soulad rozhodování politických stran a veřejného mínění, jehož závěry budu čerpat právě ze soudobých průzkumů veřejného mínění.

---

¹⁶ Fiala, Vlastimil. Teoretické a metodologické problémy evropské integrace, s. 84,97, 2007

¹⁷ Břicháček, Tomáš. Demokratický deficit EU: mýty a skutečnost. [online] 2006

2. 2 Typologie Taggarta a Szczerbiaka

Paul Taggart ve svém prvním článku zabývající se euroskepticismem z roku 1998 zaznamenal v důsledku zrychlujícího se integračního procesu vzrůstající euroskeptické nálady a došel k závěru, že euroskeptické strany se nachází hlavně na okraji politického spektra a negativní postoj k integraci je nástrojem, jak se odlišit od etablovaných politických stran.¹⁸ Povaha euroskepticismu je podle Taggarta závislá na institucionálním kontextu: stranický systém na domácí úrovni, institucionální rozvoj na evropské úrovni. Vzhledem k jisté nejasnosti evropské myšlenky se různé politické síly rozličně snaží skepse využít k mobilizaci voličů.¹⁹ Taggart zmapoval euroskepticismus v členských zemích EU a Norsku z hlediska jejich ideologie a pozice ve stranickém systému a na ose jednotlivec/komunita a národní/globální určil, že převážně radikální strany (levicové, pravicové, populistické) tendují k negativnímu postoji k Evropě. Taggart definoval euroskepticismus jako: „*vyjádření myšlenky kvalifikované opozice, stejně jako myšlenky zahrnující nekvalifikovanou a celkovou opozici vůči procesu evropské integrace*“.²⁰ Základní typologie stranického euroskepticismu vytvořil Paul Taggart společně s polským politologem Alekssem Szczerbiakem rozpracováním původního článku z roku 1998. Politické strany jsou pro autory klíčovými hráči v evropské politice, jelikož vybírají členy evropských institucí (Rady ministrů, Evropského parlamentu nebo nepřímo Komise), hrají roli „agenda setters“ a celkově determinují důležitost Evropy jako politického tématu.²¹

Autoři odlišili dva typy stranického euroskepticismu: tvrdý a měkký, jejichž základní distinkce je založena převážně na hloubce a míře odporu k evropské integraci.²² Tvrdý euroskepticismus je vyjádřen jako: „*tam, kde je principiální námitka k EU a evropské integraci a proto se nachází u stran, které požadují vystoupení z EU nebo jejichž politiky směrem k EU znamenají ve výsledku nesouhlas s projektem evropské integrace tak jak je v současnosti pojaty*“.²³ Tvrdý euroskepticismus se týká stran, které jsou buď „single-issue“ stranami namířené proti Evropské unii nebo strany, které vystupují proti příliš kapitalistické/socialistické/liberální/byrokratické unii (podle svého ideologického ukotvení) a volají po fundamentálním přehodnocení svého členství v unii. Měkký euroskepticismus je oproti tomu tam,

---

¹⁸ Taggart, Paul. A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems. s.363, 1998

¹⁹ Taggart, Paul. Op.cit. s.385, 1998

²⁰ Taggart, Paul. Op.cit. s.366, 1998

²¹ Szczerbiak, Aleks a Taggart Paul. Opposing Europe?: the comparative party politics of Euroscepticism.s. 2, 2008a

²² Havlík, Vlastimil Op.cit. s.15, 2006

²³ Taggart, Paul a Aleks Szczerbiak. Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality. s.5, 2003

kde: „není principiální námitka k evropské integraci nebo k členství v EU ale tam, kde obavy z jedné nebo několika oblastí politiky vedou k vyjádření kvalifikované opozice vůči EU nebo tam, kde převládá pocit, že národní zájem je v současné době v rozporu s trajektorií EU.“²⁴ Jedná se hlavně o strany, které vystupují alespoň proti jedné základní politice EU: společné měně, podobě vnitřního trhu, společné zahraniční a bezpečnostní politice, roli jednotlivých institucí, a při tom obhajují národní zájem a často odmítají přijetí nových smluv, které by přesouvaly pravomoci na nadnárodní úroveň.

Jedna ze základních námitek vůči tomuto rozdělení byla jeho přílišná inkluzivita a měkký euroskepticismus se stal všezahrnujícím termínem, pod který lze zařadit všechny strany, které nesouhlasí byť i s dílčí politikou EU. Taggart předpokládá, že Evropská unie se neustále vyvíjí a pohybuje vpřed a ti, co brání její status quo, mají být považováni za euroskeptiky včetně těch, kteří podporují současnou podobu Evropské unie, ale brání ji v rozvoji.²⁵ Hrozí, že budou klasifikovány jako euroskeptické i ty strany, které pouze problematizují a kritizují některé aspekty evropské integrace. Dalším problémem širší měkkého euroskepticismu je, že sdružuje poměrně odlišná uskupení, od levicových po pravicové strany a dále s nimi autoři nijak nepracují. Přitom jejich motivace a ideologie někdy může být i radikálně odlišná. Díky této námitce vniklo několik dalších rozšiřujících typologií stranického euroskepticismu, ovšem Taggartova a Szczerbiakova teorie zůstává stále základní ve svém oboru.

V posledních letech počet stran s euroskeptickým názorem stoupá a to včetně vládních stran, což je v rozporu s původní Taggartovou typologií. Podle Taggarta se i přes změny v povaze integračního procesu zdá, že síla evropské myšlenky vede k permisivnímu konsenzu mezi národními vládami, které zmírňují svoji politiku proti EU. Ovšem účast euroskeptických stran ve vládě má v závislosti na jejich velikosti a vlivu dopad na evropskou politiku, což je mj. právě případ ODS a Konzervativní strany, jež mohou potvrzovat jisté zmírnění svých pozic během svého vládnutí.²⁶ Přesto je očividné, že dochází k určitému posunu u veřejnosti i politických elit a evropská integrace vstupuje do nové fáze, ve které obhajovat a prosazovat Monnetovu ideu Evropy bude obtížnější. Na tyto posuny je nutné reagovat i v této komparaci a brát na zřetel domácí a mezinárodní kontext, ve kterém politické strany působí.

Jedněmi z kritiků uvedené teorie byla dvojice autorů Petr Kopecký a Case Mudde. Kritika mířila právě na inkluzivitu měkkého euroskepticismu a také na otázku členství v Evropské unii, které podle nich není hlavním faktorem pro dělení mezi měkkým a tvrdým euroskepticismem.

²⁴ Taggart, Paul a Aleks Szczerbiak. Op.cit. s.5, 2003

²⁵ Szczerbiak, Aleks a Taggart Paul. Opposing Europe?: the comparative party politics of Euroscepticism.s. 8, 2008a

²⁶ Taggart, Paul a Szczerbiak, Aleks. Coming in from the Cold? Euroscepticism, Government Participation and Party Positions on Europe*. s.33, 2013

Kopecký a Mudd preferují rozlišení mezi difúzní a specifickou podporou evropské integrace. Difúzní je taková podpora, která směřuje k obecným myšlenkám evropské integrace a specifická k obecným praktikám evropské integrace²⁷ a kladou důraz postoj k přesunu suverenity z národní na nadnárodní úroveň.²⁸ Kopecký s Muddem vytvořili čtyři kategorie: euroentuziasté, europragmatici, euroskeptikové a euroodmítači, jejichž rozlišení závisí na podpoře či nepodpoře členství v EU (eurofilové/eurofobové) a rozšíření pravomocí EU (optimisté/pesimisté), jak je vyjádřeno v následující tabulce:

	Eurofilové	Eurofobové
EU – optimisté	Euroentuziasté	Europragmatici
EU - pesimisté	Euroskeptici	Euroodmítači

Tabulka 1²⁹

Není zde prostor pro podrobnější popis Kopeckého teorie, ale na rozdíl od té Taggartovy klade u stran důraz na zdroj euroskepticismu. Ideologie určuje, zda strana odmítá pouze jeden z aspektů evropské integrace (např. společná měna) nebo evropský projekt jako celek. Taggart se Szczerbiakem neberou v potaz strategický či ideologický zdroj euroskepticismu a směšují všechny strany do jedné kategorie. Teorie Kopeckého a Muddeho je zase kritizována především za nedostatek jasných definic a také za nadbytečnou a nesmyslnou kategorii europragmatiků (stran, jež jsou odpůrci současné integrace, ale zároveň odmítají EU jako celek), pro které neexistuje v současné době žádný příklad. Skupina euroskeptiků a euroodmítačů jednoduše kopíruje dichotomii měkký a tvrdý euroskepticismus a ukazuje se tedy, že teorie Taggarta a Szczerbiaka je v mnohých ohledech, pokud se jedná o zkoumání euroskepticismu z hlediska míry, nezastupitelná.

2. 3 Typologie Cécile Leconte

Cecile Leconte ve své knize *Understanding euroscepticism* rozlišuje čtyři typy stranického euroskepticismu: utilitaristický, politický, hodnotový a kulturně antievropský. Utilitaristický euroskepticismus se vztahuje k ziskům a ztrátám pramenící z evropské integrace na individuální i kolektivní úrovni. Mluví se o ceně integrace, zda je pro stát ekonomicky i společensky výhodné podílet se na evropské integraci. Politický euroskepticismus se definuje jako principiální odpor k

²⁷ Henderson, Karen Op.cit. s.114, 2008b

²⁸ Havlík, Vlastimil Op.cit. s.15, 2006Havlík, Vlastimil Op.cit. s.15, 2006

²⁹ Kopecký Petr, Mudde, Case.The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe. s. 303, 2002

přesunu pravomocí na nadnárodní instituce a vytváření umělé evropské identity či společných symbolů. Hlavní roli zde hrají národní zájmy a národní suverenita, které tvoří nedotknutelný princip národních států. Hodnotoví euroskeptici bojují proti zasahování Evropské unie do společenského hodnotového systému (téma potratů, rozvodů, menšinových práv, a další), ve kterém by Evropská unie neměla zasahovat do oblastí, jenž jsou podle kritiků sociálně a kulturně vázána. Poslední, kulturně antievropský, je skepticismus vůči Evropě jako civilizaci a historické a kulturní entity. Podle některých Evropa jako taková neexistuje a neexistuje rovněž žádná společná historie nebo politická kultura. Podle druhých kontinentální Evropa a ony společné evropské hodnoty a normy nejsou v souladu s národními tradicemi a evropská integrace je pouze obdobný proces jako globalizace.³⁰

Toto rozdělení je poměrně přínosné, jelikož nezkoumá míru jako Taggart nebo Kopecký, ale kořeny euroskepticismu, a budu ho ve své práci volně aplikovat na zkoumané strany. Kategorie se ovšem prolínají a často není snadné určit, zda se jedná o euroskepticismus založený na hodnotách nebo o euroskepticismus vyplývající z kulturních specifik. Leconte dodává, že pravděpodobnost zásadního nesouhlasu s aspekty evropské politiky a tím celkového vnímání evropského projektu závisí na hluboce zakořeněných předsudcích, které jsou spíše kulturní či ideologické povahy.³¹ Kulturní a ideologické předpoklady jsou tedy klíčovými znaky pro pochopení zdrojů euroskepticismu. Domnívám se, že kombinace Taggartovy teorie a teorie Cécile Leconte umožní v případě těchto dvou stran, ve zkoumaném období mainstreamových, lépe určit jejich postoj k evropské integraci.

2.4 Euroskepticismus jako ideologie nebo strategie

Linie mezi tím, zda politická strana využívá euroskepticismu jako strategii či vyplývá z jejího hlubšího ideologického přesvědčení je velmi tenká, nicméně se domnívám, že je klíčová pro pochopení fenoménu euroskepticismu právě u těchto zkoumaných stran. Taggart zmiňuje, že měkký a tvrdý euroskepticismus je primárně funkcí stranických strategií během voleb. Strategie determinuje do jaké míry strana vyzdvihuje evropská témata.³² Jinak se chová strana během volební kampaně a jinak ve vládě nebo v opozici. Bylo by chybou považovat strategii a ideologii za na sobě nezávislé a oddělené. Studium euroskepticismu vyžaduje brát na vědomí národní kontext i

---

³⁰ Cecile Leconte. *Understanding euroscepticism*, s.46-61, 2010

³¹ Cecile Leconte. *Op.cit.*, s.67, 2010

³² Szczerbiak, Aleks a Taggart Paul. *Op.cit.*, s.12, 2008b

proměňující se „duch Evropy“, jelikož euroskepticismus nenáleží určité stranické rodině, ale variuje u každé strany jiným způsobem.³³ Ovšem obecně mainstreamové vládní strany přijímající euroskeptický postoj jsou zpravidla pravicové strany.³⁴ Ideologie a strategie jsou naopak úzce propojené. Ideologie ve své podstatě slouží k vytváření takové politiky, která odliší vlastní stranu od svých politických rivalů za účelem uspět během voleb.³⁵ Euroskepticismus může být zároveň založen na stranické ideologii tak může být použit i během kampaní k mobilizaci voličů. Taggart se Szczerbiakem s těmito pojmy nijak nepracují. Jednou z teorií je, že hlavním důvodem zaujetí euroskeptické pozice je odlišení se od ostatních proevropských soupeřů. Konzervativní strana je i z podstaty svého názvu stranou konzervativní a celý ideologický proud je založen na idejích této strany. Od 80. let dochází hlavně v ekonomických otázkách ve straně k neoliberálnímu obratu. Občanská demokratická strana opakovaně deklaruje v programových prohlášeních svoji liberálně-konzervativní pozici. Evropské otázky jsou u obou stran ovlivňovány spíše konzervativním než liberálním pohledem, z tohoto důvodu zařadím krátkou kapitolu o konzervatismu a jeho principech.

2.4.1 Konzervatismus

Pojímat konzervatismus jako ideologii může být problematické. Sami konzervativci opakovaně odmítají termín ideologie, který spojují s utopistickou představou levicových teoretiků, a preferují spíše termín „konzervativní postoj“.³⁶ Někteří dokonce kriticky přisuzují konzervativním stranám jako jediný znak jejich vůli po vítězství. Bylo by ale chybou tvrdit, že konzervativci operují v jakémisi ideologickém vakuu.³⁷ Konzervativci odmítají „abstraktní utopické teorie“, jenž jsou vlastní liberálním a levicovým proudům³⁸ a naopak se snaží navázat na tradici a zvyky ve společnosti a nepřicházet s velkými revolučními projekty. Nemá smysl zde uvádět konzervativcovo pojetí rodiny, občana, církve, pro tuto práci je ale relevantní jejich typický vztah k národní suverenitě a k národnímu státu. Koruna a parlament jsou symboly státní suverenity a suverenita je symbolem svobody národa. „*Přeměňovat západní Evropu z aliance národů na anonymní byrokracii, to všechno znamená ústup z pozic národa jako skutečnosti veřejného života*“³⁹. Roger Scruton, konzervativní teoretik, vidí v evropské integraci ohrožení národa jako základního principu

---

³³ Vasilopoulou, Sofia. Continuity and Change in the Study of Euroscepticism: Plus ça change?*. s.154, 2013

³⁴ Usherwood, Simon a Nick Startin. Op.cit. s. 6, 2013

³⁵ Neumayer, Laure. Euroscepticism as a political label: The use of the European Union issues in political competition in the new Member States. s. 135, 2008

³⁶ Ball, Stuart. The Conservative Party since 1945. s.162, 1998

³⁷ Norton, Philip. The Conservative Party. s.68, 1996

³⁸ Scruton, Roger. Smysl konzervatismu. s. 13, 1993

³⁹ Scruton, Roger. Op.cit.. s. 258, 1993

společnosti a dodává: „*Misto abychom usilovali o „evropská soulad“ a „Ligu národů“ a opatrně sjednávali obranné smlouvy, nadšeně se podřizujeme právu, které není naším vlastním právem.*“⁴⁰

Pro konzervativce se evropská integrace neslučuje s jejich pohledem na roli silného státu, který občané přijímají za vlastní a mohou se s ním ztotožnit. Na Evropskou unii je nahlíženo jako na umělý konstrukt, který nemá pevné a reálné základy. Pro Williama Haguea je národ společenství lidí, kteří si důvěřují natolik, že jsou schopni akceptovat svoji vzájemnou vládu.⁴¹ Evropská unie nedisponuje takovouto legitimitou a všeobecnou loajalitou.

Konzervativní myšlení by se dalo shrnout do sedmi klíčových principů: víra v nedokonalost lidské povahy a v limity lidského rozumu; organická teorie společnosti a přání v „uspořádanou“ změnu; přesvědčení, že svoboda musí být chráněna zákonem; silný ale limitovaný stát; udržování prosperující ekonomiy ochrana soukromého vlastnictví a silné vazba k národu. Mark Garnett a Phillip Lynch v knize *Conservatives in crisis* tvrdí, že současní konzervativci opustili většinu těchto principů a zůstaly jim pouze principy vlastní liberalismu popřípadě neoliberalismu: ochrana soukromého vlastnictví a osobní svobody, malý stát a prosperující ekonomika.⁴² Konzervativci věří, že stát má být ovšem silný ve své pozici k ostatním státům a k občanům v tom smyslu, že nebude jeho autorita zpochybňována a instituce se budou těšit všeobecné důvěře mezi občany. Stát má ale minimálně byrokraticky zasahovat do soukromé sféry občanů. Evropská integrace je často v konfliktu s konzervativním pojetím národního státu a suverenity, což vede k zaujímání euroskeptického postoje i mezi vládními stranami. Konzervativní strany musí čelit evropské integraci a neustále přehodnocovat svoji identitu a strategii a tedy vybalancovat věrnost své ideologické pozici se ziskem voličských hlasů. Mark Wilson shrnul konzervativní postoj k evropské integraci následovně:

	Programové závazky	Evropská ekonomická integrace	Evropská politická integrace	Celková pozice
Konzervativci	Podpora volného trhu, minimální státní intervence, obrana národní suverenity	Silně pro: integrace rozšiřuje volné trhy a tlačí vlády k omezení tržních regulací	Silně proti: nadnárodní autorita oslabuje národní suverenity, kulturu a demokracii	Mírně pro integraci

Tabulka 2⁴³

Ovšem současný výzkum konzervativních stran tyto závěry nijak nepodporují, jak uvidíme i při analýze postojů Konzervativců a ODS. Částečně v důsledku opačného převládajícího směru

⁴⁰ Scruton, Roger. Op.cit.. s. 257, 1993

⁴¹ Garnett, Mark a Philip Lynch. *The conservatives in crisis: the Tories after 1997*. s. 184, 2003

⁴² Garnett, Mark a Philip Lynch. Op.cit.. s. 110, 2003

⁴³ Marks, Gary, Carole J. Wilson a Leonard ray. *National Political Parties and European Integration*. s.587. 2002

evropské integrace, jenž vede k pokusům o regulaci trhu a dohledu nad rozpočtovou politikou členských států. Jelikož konzervativci přijali v mnohém neoliberalní ideologii, boj proti Evropské unii se stal jedním z mála možných konzervativních témat, které mohou strany prosazovat.

3. Konzervativní strana

O Konzervativní straně a vztahu k Evropě existují rozsáhlé monografie, což ostatně svědčí o výjimečnosti této strany v evropském prostředí. Status Británie v Evropské unii je úzce provázán s debatou o charakteru Británie jako takové.⁴⁴ Konzervativní strana věří, že ztělesňuje tradici britského národa a britských národnostních zájmů na mezinárodním poli. Není možno zde obsáhnout veškeré aspekty britského euroskepticismu, a proto se zaměřím pouze na vybraná témata, která budou relevantní pro pozdější komparaci s Občanskou demokratickou stranou. Nejprve stručně popíšu okolnosti přijetí Velké Británie do Evropského hospodářského společenství vyjednané Konzervativní stranou. Dále vliv Margaret Thatcherové na politiku Konzervativní strany a v dalších kapitolách její současnou pozici k evropské integraci se zařazením do Taggartovy euroskeptické typologie. Konzervativní strana ale není monolit a uvnitř strany probíhá diskuze o směřování evropské integrace. Existují rozdílné proudy mezi konzervativci, pro příklad zde uvedu rozdělení Phillipa Nortona a Arthura Augheyho, kteří rozlišují několik vnitrostranických skupin: pesimistický konzervatismus, paternalistický konzervatismus, progresivní konzervatismus, útočný konzervatismus, konzervatismus založený na principu Whigů a neoliberalismus.⁴⁵ Tyto kategorie jsou založené na ideologii strany a kopírují její vývoj od roku 1945, zároveň formují konzervativní postoj k evropské integraci. Evropa ale není hlavní osou těchto kategorií. Od 90. let začínají vznikat samostatné typologie stranických proudů. Nigel Ashford rozeznává šest ideových proudů uvnitř strany: federalisté, „rozumní“ proevropští konzervativci, pokrokoví Toryové, neoliberálové podporující volný trh, konzervativní gaullisti a odpůrci společného trhu.⁴⁶ Tato typologie utváří dojem, že euroskeptici jsou v Konzervativní straně v menšině a že většinou jsou konzervativci proevropští. I přes významnost těchto rozdělení si dovoluji nebrat na vědomí jednotlivé kategorie a budu zkoumat pouze oficiální kroky a stanoviska strany, jelikož jsou to jsou převážně elity, kteří poté posouvají nebo brzdí evropskou integraci, i když jsou mnohdy pod tlakem různých vnitrostranických skupin.

---

⁴⁴ Norton, Philip. Op.cit. s.93, 1996

⁴⁵ Alexandre-Collier Agnès, Le phénomène eurosceptique au sein du parti conservateur britannique. s. 56, 2002

⁴⁶ Alexandre-Collier Agnès, Op.cit.. s. 57, 2002

3.1 Konzervativci a evropská integrace

Kroky Velké Británie k připojení do evropského projektu byly často kroky představitelů Konzervativní strany. Po druhé světové válce Winston Churchill ve svém projevu v Curychu podpořil sjednocení Evropy ale pouze té kontinentální. Britové měli zůstat mimo a pěstovat blízké vztahy se Spojenými státy v rámci Churchillovy teorie tří kruhů (Velká Británie jako třetí světová mocnost). Velká Británie nicméně podala celkem tři přihlášky do Evropského společenství. Uspěla až s třetí v roce 1970, převážně díky tomu, že de Gaulle, který vetoval první dvě kandidatury, již nebyl ve Francii u moci. „*Velká Británie (Konzervativní strana) vždy chtěla zónu volného obchodu, nikoli celní unii a novou organizaci*“⁴⁷. I přes tuto jasnou pozici a apriori jistou nedůvěru k evropské integraci, Británie nevzdala svoji kandidaturu a pokračovala ve snaze o její akceptaci. Británii se již nedařilo prohlubovat svoje vztahy s USA i proto, že Američané nikdy nesouhlasili s britským imperialismem a naopak podporovali evropské sjednocování.⁴⁸ Dalo by se říct, že Británie byla dohnána ke kandidatuře vnějšími okolnostmi: ekonomická krize, krize na Kubě, dekolonizace, problémy Commonwealthu atd. Evropa byla pro Británii řešením vlastních problémů a přistoupení k evropské integraci tak byl spíše sňatek z rozumu. Bylo by to ale do značné míry zjednodušující vysvětlení, Británie byla doopravdy částečně dotlačena, došlo ale také ke změně britského paradigmatu ve vztahu k Evropě. De Gaulle vetoval první dvě kandidatury, viděl Británii mimo jiné jako trojského koně Spojených států, který by mohl narušit de Gaullovu vizi Francie jako hlavní evropské mocnosti. Harold Wilson, premiér v letech 1964–1970 za Labouristickou stranu, při druhé kandidatuře, jež byla rychle de Gaullem zamítnuta, naznačil, že EHS neprosperuje ekonomicky tak jak by mohlo i s Velkou Británií a poukázal na rozvinuté vztahy Británie s mimoevropskými zeměmi.⁴⁹ Bylo těžko uvěřit, že se jedná o upřímnou kandidaturu a Wilson k ní byl dohnán převážně špatnou ekonomickou situací své země. Poslední kandidaturu podal Eduard Heath a je známo, že dobré vztahy mezi britským premiérem a novým francouzským prezidentem Georgem Pompidou posunuly vyjednávání úspěšným směrem. Na tomto příkladu vyjednávání je nejmarkantněji vidět, že záleží především na politických elitách a na jejich vzájemných vztazích spíše než na dlouhodobých strategiích. Historické okolnosti přijetí Velké Británie do EHS zůstávají ne zcela vyjasněny. Většina podrobností se dohodla na tajném jednání mezi Heathem a Pompidou v Paříži, kde se státníci vzácně shodovali na podobě budoucího rozvoje Evropy.⁵⁰ Přesto postoj Konzervativní strany byl (až na svého lídra Eduarda Heathe, jenž zastával proevropský postoj ale

⁴⁷ Kahn, Sylvain L'Histoire de la construction européenne, 2011, s.85

⁴⁸ Beloff, Lord Britain and European Union : Dialogue of the deaf, 1996, s. 25

⁴⁹ Serre, Françoise de la. L'adhésion de la Grande-Bretagne aux communautés européennes.1972-1973, s.10

⁵⁰ Bernard, René Jean. Georges Pompidou et l'Europe Colloque 25 et 26 novembre 1993, s.231, 1995

byl svázán převládajícím názorem své strany) spíše rezervovaný. Ve svém volební programu z roku 1970 se strana zavazuje pouze k vyjednávání a nikoli k přístupu.⁵¹ Jak je později vidět na thatcherovských obstrukcích v letech 1979 -1990, pouhých šest let po vstupu do EHS, členství vyjednané Eduardem Heathem bylo pouze proevropštější fází Konzervativní strany a nikoli budoucím trendem, a spíše naopak se tedy jednalo o výjimku z konstantně skeptického postoje konzervativců k evropské integraci. Velká Británie potažmo Konzervativní strana sledovala svým přijetím dvě priority: ekonomické zájmy a potvrzení své role v mezinárodních vztazích. Britská kandidatura neměla být diskontinuitou v její politice, ale naopak přirozeným pokračováním a prohlubováním svých principů a národních zájmů. Strach z toho „zůstat mimo“ dění a být oslaben nakonec převážil nad potenciálními překážkami členství.⁵²

Margaret Thatcherová se stala předsedkyní strany v roce 1975 a o čtyři roky později i premiérkou. Odkaz Thatcherové zůstává stále živý a její postoje formovaly následující generace britských konzervativců nejenom v otázce evropské integrace. Politika Thatcherové byla charakteristická přítomností velkých idejí: idejích o Evropě, národu, státu a suverénní autority.⁵³ Euroskeptické skupiny existovaly v Konzervativní straně i v 70. letech, ovlivněné převážně Enochem Powellem (člen konzervativců a hlasitý odpůrce členství Velké Británie v Evropské unii.). Dnešní konzervativní euroskeptici čerpají především z idejí thatcherismu. Slavný proslov Margaret Thatcherové v Brugges 20.září 1988 obnovil víru pro mnohé konzervativce ve větší politický a ekonomický vliv Britů, který přesahoval jejich soudobou pozici v Evropě. Základ thatcherismu je v přesvědčení, že hodnoty národní svobody a nezávislosti jsou symbolizovány ekonomickým liberalismem. Tyto hodnoty přesvědčivě tvoří základ konzervativní euroskeptické argumentace. Margaret Thatcherová představuje pro mnohé období „zlatého věku konzervatismu“ přesto, že ve své době bylo vládnutí Thatcherové považováno za revoluční a narušující poválečný konsenzus.⁵⁴

Margaret Thatcherová v rozporu se svým přesvědčením zapojila Velkou Británii těsněji do evropské integrace, kdy nejvýznamnějším krokem bylo přijetí Jednotného evropského aktu (JEA), první revize zakládajících smluv, která udala vývoj další integrace směrem k posílení supranacionálních prvků. Výměnou za podepsání JEA bylo vyjednání tzv. *britského rabatu*.⁵⁵ Jejím cílem bylo maximalizovat výhody plynoucí z členství ale zároveň minimalizovat náklady. Vytvoření

---

⁵¹ Conservative Party General Election Manifesto 1970. Conservative-party.net [online]. 2001 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.conservative-party.net/manifestos/1970/1970-conservative-manifesto.shtml>

⁵² Norton, Philip. Op.cit. s.206, 1996

⁵³ Hickson, Kevin. The political thought of the Conservative Party since 1945.s.114, 2005

⁵⁴ Taggart, Paul. New Populism in the British Conservative Party (1996) in Alexandre-Collier Agnès, Op.cit.. s. 60, 2002

⁵⁵ UK rebate

volného trhu bylo pro konzervativce dostačující, ovšem pro komisi vedenou v té době Jacquem Delorssem byl volný trh pouze prostředkem, jak dosáhnout těsnější spolupráce a větší integrace. Projev v Brugges se uskutečnil již po podepsání JEA, atmosféra byla ale ovlivněna vleklým sporem týkající se vstupu do Evropského mechanismu směnných kurzů (ERM). Thatcherová prezentovala pět vůdčích principů rozvoje EHS: ochotná a aktivní spolupráce mezi nezávislými a suverénními státy, praktický přístup k vytváření politik, povzbuzení svobodného podnikání, evropská podpora globálního svobodného trhu a převaha NATO v obraně Evropy.⁵⁶ Nejednalo se o neznámá témata, ale její projev vyslal nekompromisní zprávu jejím oponentům. Její Evropa byla Evropou svobodných, nezávislých států, které nebudou podporovat protekcionistickou politiku. Thatcherová se od Brugges posunula od pragmatického postoje k ideologickému. Evropa přestala být pro Británii příležitostí ale naopak hrozbou.⁵⁷ Po jejím proslovu čelila Thatcherová opozici i ve své vlastní straně a narůstala obava, že její postoj je přece jenom příliš protievropský. Po summitu v Římě, kde deklarovala svoje odmítnutí ecu jako společné měny a její „No, No, No“ politické unii, dala Thatcherová do pohybu sérii událostí, které vedly k jejímu pádu.⁵⁸ Margaret Thatcherová neměla velký vliv pouze na vnitřní britskou politiku. Od projevu v Brugges se i evropská opozice k projektu evropského společenství začala mobilizovat a její myšlenky se krystalizovaly. Podle Kevina Hicksona projev v Brugges nezměnil podstatu konzervativní politiky k EU, ale změnil konzervativní politický diskurz k Evropě a legitimizoval euroskepticismus jako právoplatný postoj k EU.⁵⁹ Margaret Thatcherová postavila svůj politický postoj z velké části na výjimečnosti Velké Británie, která se svým statutem nehodí ke zbytku kontinentální Evropy. Za její vlády došlo k přetransformování oponentů integrace z antievropanů a odpůrců společného trhu (anti-marketeers) na euroskeptiky, kteří byli schopni dosáhnout sofistikovanější argumentace či získávali lépe informace. Nicméně dnešní euroskeptici nejsou schopni lépe artikulovat svoje požadavky a tak konstruktivně oponovat zastáncům integrace.⁶⁰ Euroskepticismus by v Konzervativní straně fungoval i bez Margaret Thatcherové, přesto se domnívám, že se na dlouhou dobu stala ideovým vzorem v negativním i pozitivním slova smyslu a její postoj k Evropě formoval budoucí konzervativce, kteří se vůči ní buď vymezují, nebo ji následují.

Anthony Forster definoval ve své knize pět vysvětlení příčin britského euroskepticismu nejenom v konzervativní straně: chování politických elit (pohled na svět, jejich postoje a hodnoty), statut politických stran v Británii oproti Evropě, strukturální vysvětlení (volební systém),

⁵⁶ Hickson, Kevin. Op.cit.,s.70, 2005

⁵⁷ Forster, Anthony. Op.cit., s.64, 2002a

⁵⁸ Hickson, Kevin. Op.cit.,s.71, 2005

⁵⁹ Hickson, Kevin. Op.cit.,s.115, 2005

⁶⁰ Forster, Anthony. Anti-Europeans, Anti-Marketeers and Eurosceptics: The Evolution and Influence of Labour and Conservative Opposition to Europe. s.307. 2002b

ekonomické důvody (deregulované trhy), mezinárodní kontext (měnící se role Británie ve světě a její mocenský pokles).⁶¹ V současnosti podle mnohých jsou hlavním příčinou britského euroskepticismu převážně ekonomické důvody respektive specifika britského ekonomického myšlení. Thatcherová posílila ve své straně neoliberální doktrínu propagující otevřenost, flexibilitu a volnou soutěž a současně vyzdvihovala národní soběstačnost a nedotknutelnost státní suverenity. Evropská unie se stala neakceptovatelným produktem globalizace. V konzervativní straně existuje málo pochybností ohledně diktátu globálního trhu a veškerá odpovědnost za ztrátu nezávislosti Británie je připisována Evropské unii.⁶² Po přijetí Maastrichtské smlouvy mají konzervativci problém se sebeidentifikací se s EU. Před Maastrichtskou smlouvou byla EU alternativou k britskému impériu a nyní je EU hrozbou tradiční národní suverenity a britskému trhu. V roce 1997 utrpěla Konzervativní strana nejhorší volební porážku od roku 1832 a absence konzervativců ve vládě vedla k zesílení odmítavého postoje vůči evropské integraci. Zároveň je v Konzervativní straně mnoho prominentních Toryů, kteří jsou provázáni s byznysem a jsou pro hlubší integraci.⁶³ Konzervativci začínají být kritizováni, že opouští svoje principy ve jménu neoliberalismu až libertariánství, přičemž Evropská unie se jim stala hlavní překážkou. Později se v další části práce již zaměřím na konkrétní postoje Toryů k evropské integraci, na základě čehož později aplikuji typologii měkkého a tvrdého euroskepticismu.

---

⁶¹ Forster, Anthony. Op.cit., s.3-4, 2002a

⁶² Baker, David, David Seawright a Andrew Gamble. Sovereign nations and global markets: modern British Conservatism and hyperglobalism, s.400, 2002

⁶³ Baker, David, David Seawright a Andrew Gamble. Op.cit., s.400, 2002

4. Občanská demokratická strana

Občanská demokratická strana byla po roce 1989 nejvýznamnější politickou stranou, která provedla zemi ekonomickou a společenskou reformou po pádu komunismu a zároveň vyjednávala vstup České republiky do EU. V 90. letech bylo cílem české zahraniční politiky „návrat do Evropy“ a vládl politický konsenzus nad evropskou otázkou. V prosinci 1995 byla vládou schválena žádost o přijetí ČR do EU a v lednu 1996 premiér Václav Klaus podává oficiální kandidaturu. Přístupová jednání trvala až do kodaňského summitu v roce 2002, kde byl potvrzen termín vstupu ČR do EU na 1. května 2004. Jednalo se o největší vlnu rozšiřování, které bylo ale poprvé v historii EU spojeno s obavami původních členských zemích a v mnoha zemích se vedla negativní kampaň proti východnímu rozšíření. I přes výrazné vítězství „ano“ v referendu o přistoupení (pro 77,33% hlasů) je Česká republika označována jako země s chladnějším postojem k evropské integraci⁶⁴, kde je vysoký stranický i veřejný euroskepticismus.⁶⁵

ODS na rozdíl od britského protějšku vždy vládla v koaličních vládách i ve vládách menšinových. ODS prošla v roce 1997 krizí vyprovokovanou skandálem financování strany podobně jako Konzervativní strana, jež prošla v roce 1997 krizí v důsledku drtivé volební porážky. ODS sama sebe definuje jako pravicovou stranu stavějící na konzervativních společenských a na liberálně ekonomických hodnotách.⁶⁶ Občanská demokratická strana je v českém i zahraničním prostředí označována jako strana euroskeptická nebo minimálně jako rezervovaná k současnému vývoji EU. ODS se ale jako strana názorově proměňovala a sama sebe v minulosti neoznačovala jako stranu euroskeptickou ale doteď používá spíše pojem eurorealistická strana. S tímto postojem koresponduje i názor, že euroskepticismus není žádná politická teorie nebo označení politické strany, ale pouze novinářská a neformální nálepka.⁶⁷ ODS je některými nazývána jako strana „českého thatcherismu“, pro niž je typická ideologie kombinující neoliberalismus a obnovené konzervativní tradice: ideje volného trhu, soukromé sféry a tradičních hodnot včetně trhu a liberálních institucí.⁶⁸ Václav Klaus obdivoval britské konzervativce a chtěl vidět ODS jako jejich český ekvivalent (viz například Václav Klaus: *Proč jsem konzervativcem*, 1992). Nejdříve se zaměřím průřezově na roli a postoj ODS při vstupu ČR do Evropské unie a následně na postavu

⁶⁴ Hanley, Sean. *Embracing Europe, Opposing EU-rope? Party-based Euroscepticism in the Czech Republic*, s.243, 2008b

⁶⁵ Taggart, Paul a Aleks Szczerbiak. *Op.cit.* s. 31, 2004

⁶⁶ Vodička, Karel a Ladislav Cabada. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. s.229, 2007

⁶⁷ Tiersky, Ronald. *Euro-skepticism: a reader*. s.17, 2001

⁶⁸ Hanley, Seán. *The new right in the new Europe? Unravelling the ideology of 'Czech Thatcherism'*. 1999

Václava Klause, označovaného jako ideového vůdce ODS.

4.1 ODS a evropská integrace

ODS během přístupového procesu nikdy nezpochybnila důležitost členství České republiky v EU, ovšem viděla vždy EU jako intergovernmentální model organizace a nikoli model supranacionální. Jak uvádí ve svém volebním programu z roku 1998: „*Vstupem do EU se nám otevře velký politický a hospodářský prostor. Zastáváme však realistický, nikoliv naivní přístup k integraci. Naším cílem je Evropa národů, založená na svobodném trhu, na partnerství, otevřené soutěži, ochraně stability a prosperity.*“⁶⁹ Podobně jako Toryové chtějí těžit z EU především ekonomicky. Nejdůležitějším aspektem integrace je ekonomický rozvoj, jehož se docílí nikoli formou regulací ale rozšířením volného trhu jako záruky stability a svobody. Ideologie ODS je postavená na kombinaci neoliberalismu a konzervatismu a Evropská Unie je posuzována právě tímto prizmatem. Obrana národních zájmů je pro ODS prioritou v evropských vztazích s podotknutím, že ODS nijak národní zájmy nedefinuje. Jedním z nejdůležitějších bodů obrany národních zájmů je zachování Benešových dekretů, což ODS opakovaně ve svých volebních programech slibovala. Za vlády ODS byla podána přihláška do EU a v té době ODS se zavazovala k prohlubování politické spolupráce a vytváření jednotného vnitřního trhu uvnitř Evropské unie společně společně s vizí unie, jejíž suverenita bude odvozena od suverenity národních států.⁷⁰ ODS tak vyslovila souhlas se vstupem do EU, jejíž budoucí trajektorie integrace vede jiným směrem než je vize ODS. V referendu o vstupu ČR do EU i přes nejednotnost mezi svými členy ODS vybídla své voliče k souhlasu se členstvím. Podle Havlíka je ODS konzistentní ve své evropské politice a ani po odchodu dlouholetého předsedy Václava Klause nedoznala zásadních proměn.⁷¹ Přesto docházelo k jistým proměnám a názorový profil ODS není jednolitý, členové ODS musí reagovat na současný vývoj EU, jenž vede vzhledem k vnějším okolnostem k těsnější integraci. Rok 2006 se stal zlomovým okamžikem pro ODS: sestavila vládu, přesto že vítězem byla ČSSD a stala se přímým účastníkem vyjednávání o Lisabonské smlouvě, zároveň koordinovala české předsednictví v Radě EU a nový předseda Mirek Topolánek byl pragmatičtější lídrem než jeho předchůdce.

Euroskepticismus v ODS je předmětem diskuzí, jelikož není časté aby vládní strana v

⁶⁹ Hlavu vzhůru: Volební program ODS. In: Ods.cz [online]. 1998 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: http://www.ods.cz/docs/programy/program_1998.pdf

⁷⁰ Svoboda a prosperita: Volební program ODS. In: Ods.cz [online]. 1996 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: http://www.ods.cz/docs/programy/program_1996.pdf

⁷¹ Havlík, Vlastimil Op.cit. s.71, 2006

postkomunistických zemích zastávala již od počátku 90. let kritický názor ke členství v EU. Skepse k EU v ODS na první pohled postrádá logické vysvětlení: catch-all pravicové strany bývají v evropském prostoru spíše proevropské. Někteří vysvětlují jeho zdroje jako instinktivní pozici zdůvodněné neoliberální „thatcherovskou“ ideologií a identifikací s britským konzervatismem či jako pouhý důsledek volební strategie.⁷² Na ideové konferenci v roce 2001 byl vydán *Manifest evropského realismu*, jehož autorem byl Jan Zahradil, tehdejší stínový ministr zahraničí. Jedná se o dokument považovaný za klíčový pro vztah ODS k EU. Nicméně je polemické, zda tento dokument i přes jeho časté zmínky, měl výrazný dopad na reálné fungování strany. V Manifestu je každopádně kladen důraz na obranu národních zájmů a zachování národní suverenity. „*Vstup ČR do EU ale není politicky neutrálním krokem, naopak je výsostně politickým rozhodnutím. Půjde o nerozsáhlejší novodobé dobrovolné odevzdání části naší státní suverenity na nadnárodní úroveň. Přístupové procesy nemají za cíl nejrychleji možné přijetí do EU, ale naopak „vykořisťují“ kandidátské země.*“⁷³ Nabízené alternativy ke členství (mimo EU, bilaterální a transatlantické vztahy) nebyly ODS většinou přijímány a nakonec i Jan Zahradil v Manifestu přiznává, že jiné cesty než členství v EU není a je v národním zájmu budovat vztahy uvnitř EU. Sám Zahradil označuje ODS jako stranu evropskou ale antifederalistickou.⁷⁴

Václav Klaus byl zakladatelem ODS v roce 1991 a jejím předsedou do roku 2002 a tedy formuloval ideové preference strany a dodnes zůstává vlivnou osobou, i když stojí oficiálně mimo stranickou strukturu a dnes kritizuje ODS za opuštění původních hodnot. Klausovy názory lze shrnout jako konzervativně liberální a bývá často srovnáván právě s Margaret Thatcherovou. Ovšem podobně jako Thatcherová to byl právě Klaus, který zapojil ČR do struktur EU. Podle Klause neměla ČR jinou alternativu než členství v EU, ačkoli samotná integrace může nabývat mnoha podob a se současným směrem Klaus nesouhlasí. Klaus odlišuje od integrace ještě unifikaci, kterou ve svých vyjádřeních trvale odmítá: „*Evropská integrace dospěla do svého druhého stádia, kterým je stádium centralizační, harmonizační, homogenizační, standardizační, ve kterém převažuje nikoli odstraňování bariér, ale regulace, a spolu s ní násilné vtěsnávání evropské rozmanitosti do jedné normy, pod heslem one size fits all. Toto homogenizování Evropy nutně vede k řízení shora, k byrokratizaci našich životů, k legislativnímu zahlcení.*“⁷⁵ Klaus je pro přenastavení trajektorie vývoje v EU a doporučuje návrat k tradičnímu intergovernmentálnímu modelu evropské integrace, kdy jako pozitivní vidí ekonomický rozvoj unie spojený s otevíráním a liberalizací nových trhů.

---

⁷² Hanley, Seán. From Neo-Liberalism to National Interests: Ideology, Strategy, and Party Development in the Euroscepticism of the Czech Right. s.514, 2004

⁷³ Zahradil, Jan. Manifest českého eurorealismu. [online]. 1996

⁷⁴ Zahradil, Jan. ODS v Evropské unii. s. 6-8, 2010

⁷⁵ Klaus, Václav. Evropa: od integrace k unifikaci [online]. 2006

Václav Klaus setrvale odmítal přijetí jakýchkoli nových smluv a navrhl vytvořit Organizaci evropských států, jejímiž členy budou národní státy a nikoli jejich občané a nebude tedy konstruovat koncept „evropského občanství“ k čemuž uvedl: „*jde mi o nabídku jiného konceptu než centralizovaného superstátu. Jde mi o spolupracující, vzájemně otevřené společenství suverénních nezávislých států*“.⁷⁶ V důsledku přijetí Maastrichtské smlouvy EU podle Klause opustila původní cíle ekonomické spolupráce výměnou za nereálné politické ambice. Václav Klaus sám sebe nepovažuje za euroskeptika ale za eurorealistu, což je ideové dědictví, které zanechal i své straně.⁷⁷ Klausova kritika EU se dá shrnout do třech oblastí: neoliberální kritika vztahující se k neefektivní, byrokratické a socialistické unii, národnostní kritika jako hrozba pro českou suverenitu a identitu a nakonec kritika západních zemí, které využívají integraci k vlastnímu obohacení. Všechny tyto výtky zaznívají v menší či větší míře i od ODS. Pro Klause byla EU jedním z hlavních témat, vůči kterým se pravidelně vymezoval a jeho názory měly nejenom ideologický ale i praktický dopad na evropskou politiku (např. vyjednaný opt-out pro ČR z Lisabonské smlouvy).

Postoj ODS k EU je do značné míry nevyrovnaný, proměňuje se a může se jevit, že postrádá vnitřní logiku. V roce 2002 v období, kdy ODS měla asi nejskeptičtější postoj k integraci, v parlamentních volbách ODS kladla důraz na české národní zájmy i vlivem Manifestu evropské realismu a volby prohrála. Jedním z vysvětlení je fakt, že pro neoliberály a neokonzervativce uvnitř ODS je evropské integrace téma, na němž je možné se shodnout. Podle Taggarta ODS po odchodu Václava Klause, Jana Zahradila, který odešel z domácí scény po zvolení europoslancem, a díky stranickým elitám, které jsou obecně v ODS více proevropské než základna, se stala více pragmatickou ve vztahu k EU.⁷⁸ Nicméně ODS brala členství v EU podobně jako Konzervativní strana tedy jako jistým způsobem nevyhnutelný důsledek přirozeného směřování ČR. Většina teoretiků navíc označuje ODS jako vysoce ideologizovanou stranu, která je ovlivněna nejenom zahraničními vlivy ale rovněž domácím kontextem. Bránění národních zájmů je ústřední téma v politických kampaních ODS: mnichovský komplex, komunistická minulost a německá dominance jsou neustále přítomny ve skeptické rétorice ODS. ODS navíc již od svého začátku se aktivně zapojovala do transnacionálních sítí a budovala vztahy se zahraničními partnery a mezi hlavními byli právě britští konzervativci.

---

⁷⁶ Rozhovor prezidenta republiky Václava Klause pro Krajské noviny Pardubice. In: Klaus.cz [online]. 2006 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/722>

⁷⁷ Rozhovor prezidenta Václava Klause pro BBC World. In: Klaus.cz [online]. 2003 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/1026>

⁷⁸ Taggart, Paul a Szczerbiak, Aleks. Op.cit. s.21-22, 2013

5. Spolupráce ODS a Konzervativní strany

Podoba transnacionální spolupráce politických stran se v průběhu let proměňovala, logicky ale docházelo k jejich sjednocování na základě stejného ideologického přesvědčení. Téma Evropské unie se stalo jednou z hlavních příčin těsnější spolupráce mezi stranami napříč kontinentem. Podle Geoffreyho Pridhama je nutné si položit v souvislosti s mezinárodní spoluprací několik otázek: *„Dochází k vyloučení euroskeptických stran ze spolupráce? Do jaké míry má nadnárodní spolupráce europeizační efekt na domácí politiku? Liší se nadnárodní spolupráce od témat domácí politiky?“*⁷⁹ Je zřejmé, že z mezinárodní spolupráce těží více menší strany či strany menších zemí, díky níž mají snazší přístup k evropským „top politikům“ a vliv této spolupráce na nižší patra stranické struktury je omezenější než na stranické elity. Konzervativci se snažili rozvíjet vztahy s pravicovými stranami ve Střední Evropě za účelem importu nejenom neoliberální politiky ale rovněž politiky evropské. Klausovo využívání mezinárodní kooperace na evropské úrovni ilustruje snahu o mobilizaci politických elit k podpoře „eurorealistické“ politiky. Klaus tak zakotvil budoucí vývoj ODS směrem k odmítavému postoji evropské integrace.⁸⁰ ODS i Konzervativci jsou členy Evropské demokratické unie (EDU) v roce 1992 i Mezinárodní demokratické unie (IDU), jež jsou mezinárodními konzervativními platformami. Dnes je nejviditelnější formou mezinárodní kooperace politické frakce v Evropském parlamentu. Pro ODS bylo spojení se s britskými Konzervativci na půdě Evropského parlamentu pozitivní krok, jelikož získali automaticky větší vliv. V českém prostředí vznik frakce nezaznamenal větší odezvu. Rozhodnutí Konzervativců vystoupit z frakce evropských lidovců byl naopak velmi kritizován. David Cameron byl obviňován z izolace své strany a potenciálně i země v Evropském parlamentu.⁸¹

Pridham uvádí, že strany ze zemí střední a východní Evropy byly včleněny do různých forem spolupráce dřív než do evropských struktur, což výrazně ovlivnilo jejich následující vývoj.⁸² Obzvláště častý byl networking právě v případě euroskeptických stran. Vztahy ODS s Konzervativci byly bezesporu typickým příkladem úspěšné kooperace, která měla vliv na směřování ODS. Ve stručnosti popíši nově vzniklou frakci Evropských konzervativců a reformistů, která je do jisté míry syntézou názorových profilů obou stran.

⁷⁹ Pridham, Geoffrey. *European Party Cooperation and Post-Communist Politics: Euroscepticism in Transnational Perspective*. s.78, 2008b

⁸⁰ Pridham, Geoffrey. *Op.cit.*, s.82 - 90, 2008b

⁸¹ Tories unveil group of controversial new allies in European parliament. *Theguardian.com* [online]. 2009 [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/politics/2009/jun/22/conservatives-new-eu-group>

⁸² Pridham, Geoffrey. *Op.cit.*, s.100, 2008b

5.1 Frakce Evropských konzervativců a reformistů

Příslušnost k parlamentní frakci je v Evropském parlamentu nezbytnou součástí výkonu poslaneckého mandátu. Nezařazení poslanci nemají podíl na chod parlamentu a jejich vliv je tak marginální oproti těm, kteří jsou součástí jednotlivých frakcí. Konzervativci i ODS byli původně členy Evropské lidové strany (EPP). Spolupráce s lidovou stranou nebyla funkční, proto byla EPP později přetvořena na EPP - ED (Evropská lidová strana – Evropští demokraté), ale ani toto oddělení konzervativních stran do přidružených Evropských demokratů nefungovalo, převážně díky většinově proevropskému zaměření lidové strany. David Cameron již při své kandidatuře na předsedu strany oznámil, že po volbách do Evropského parlamentu v roce 2009 založí novou politickou skupinu orientovanou konzervativně a také „eurorealisticky“. Nejenom u veřejnosti ale ani u vlastní strany neměl David Cameron úplnou podporu. William Hague, stínový ministr zahraničí, se například stavěl ke kroku spíše rezervovaně.⁸³ Iniciativa vzešla právě od Konzervativců, ale již od počátku na podobě nové frakce spolupracovala s ODS, se kterou založili Hnutí pro evropskou reformu (MER), jejímž hlavním cílem bylo po evropských volbách vytvoření nové konzervativní frakce. Těsně před volbami byla podepsána tzv. Pražská deklarace, ve které byly definovány hlavní ideové principy. Skupina EKR se odvolává ke konzervativním a neoliberálním hodnotám: podpora volného trhu, konkurence, snižování regulací. Ve své programové příručce považují „rodinu jako základ společnosti a transatlantickou vazbu za základ evropské bezpečnosti“. K evropské integraci zastávají pragmatický přístup a odmítá federalistické pojetí Evropy⁸⁴ Aby nebyl program založen na negativním postoji EKR odmítá být definována jako euroskeptická skupina. Jejím cílem je reformovat Evropu z hlediska eurorealistického přístupu. způsobem, jež respektuje národní suverenitu členských států.

V rámci této práce je spojení ODS a Konzervativců do společné frakce důležitým mezníkem. Společná frakce umožnila stranám plně realizovat svoji evropskou politiku i na nadnárodní úrovni. Spolupráce nikoli pouze v rámci jiného jiného celku, který byl navíc většinově orientován opačným směrem, ale v rámci samostatné skupiny přináší možnost jednodušeji formulovat postoje. Frakce se ukázala jako názorově poměrně koherentní s průměrem kongruence hlasování kolem 88% a v institucionálních otázkách EU dokonce dosahují názorové soudržnosti až v 95% hlasováních.⁸⁵ Je ovšem diskutabilní, do jaké míry ovlivňuje činnost evropské parlamentní

---

⁸³ Cameron gives Hague month to get MEPs out of Brussels group. In: telegraph.co.uk [online]. 2009 [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1520953/Cameron-gives-Hague-month-to-get-MEPs-out-of-Brussels-group.html>

⁸⁴ EKR se představuje. s.31, 2009

⁸⁵ Cohesion of (trans-national) political groups in the European Parliament. Votewatch.eu [online]. 2014 [cit.

frakce podobu domácí politik.

6. Jaký euroskepticismus?

Britští Konzervativci i ODS jsou obecně řazeny mezi strany měkkého euroskepticismu.⁸⁶ Konzervativci nicméně mají klesající tendenci podpory evropské integrace vzhledem k tomu, že vstoupili do EHS jako mainstreamově proevropská strana a skončili jako strana euroskeptická.⁸⁷ Toryové by tak teoreticky neměli být obecně proti EU a nepožadovat zrušení členství a naopak kritizovat některé dílčí politiky či aktuální směřování unie. Taggart se Szczerbiakem ale přiznávají, že ne každá kritika EU z pohledu národního zájmu je dostatečná k označení strany jako euroskeptické. Do analýzy by měly být zahrnuty pouze klíčové aspekty evropské politiky, které jsou svázány s dalším vývojem EU (např. měnová unie, ale nikoli již společná bezpečnostní či zemědělská politika).⁸⁸ Rozhodla jsem se pro zkoumání těchto okruhů evropské politiky: obecný postoj k členství v EU a k jejím primárním smlouvám, přijetí eura a s ním související měnová unie. Základními zdroji budou oficiální stranické dokumenty a pokud možno i hlasování v parlamentech od období projednávání Lisabonské smlouvy. Pro rozsah mé analýzy bude takto zúžený výběr dokumentů postačovat, ačkoli je třeba mít na paměti různorodý konzervativní diskurz. Diverzita debaty je nejenom směrem k odlišnému chápání EU (např. jako ekonomický či politický projekt), debata se liší i v závislosti na adresátovi. V mezinárodních projevech panuje větší umírněnost a kritika je většinou konstruktivní, ale naopak v projevech adresovaných voličům nebo domácím oponentům je jejich cílem získat voličské hlasy a projevy tak bývají razantnější a nepřátelštější vůči EU. Vnímání EU není ovlivněno pouze samotnou Unií, jejími politikami a institucemi, ale obecně i tématy, které nejsou ve vztahu s EU, jako například vnímání národní demokracie a ekonomiky či imigrace. Tedy zjednodušeně řečeno míra euroskepticismu souvisí i s celkovou náladou společnosti. Důležitou poznámkou je, zda veřejnost a politické elity vnímají integraci skrze výstupy (různé regulace, normy) nebo pouze vstupy (základní politické uspořádání: hodnoty, apod.).⁸⁹

Ve zkoumaném období byla ODS vždy ve vládě, ovšem síla její pozice se do značné míry proměňovala. Od roku 2007 vládl premiér Mirek Topolánek pouze díky podpoře tzv. přeběhlických hlasů na něž se musela koalice spoléhat. V roce 2009 jí byla vyslovena nedůvěra a až do předčasných voleb v roce 2010 vládla úřednická vláda. Ve volbách opět zvítězila ODS a v čele s Petrem Nečasem byla sestavena koalice s výrazně proevropskými partnery. Konzervativci byli do

---

⁸⁶ Szczerbiak, Aleks a Paul A Taggart. Op.cit., 2008b

⁸⁷ Topaloff, Liubomir K. Op.cit., s.64. 2012

⁸⁸ Taggart, Paul a Aleks Szczerbiak. Op.cit., s.14, 2003b

⁸⁹ Cecile Leconte.Op.cit., s.246, 2010

voleb v roce 2010 v opozici a poté vládnu poprvé v koalici a to s Liberálně demokratickou stranou, jejíž program je proevropský a během kampaně byli například pro vstup Británie do eurozóny. Koaliční strany došly k vzájemné dohodě ohledně evropských otázek: Británie nevstoupí do eurozóny a na oplátku Konzervativci nebudou požadovat revizi Lisabonské smlouvy.⁹⁰ Nejprve popíšu jaké argumenty zaznívaly během přijímání Lisabonské smlouvy, Fiskálního paktu a obecně jak vnímají své členství v EU a čím byla ovlivňována pozice zkoumaných stran. Nakonec určím, zda strany vykazují znaky měkkého nebo již tvrdého euroskepticismu a poté z jakých hodnot či cílů strany vychází dle teorie Cécile Leconte, kde hraje důležitou roli jejich ideové konzervativní zakotvení.

6.1 Lisabonská smlouva

V této kapitole se zaměřím na projednávání Lisabonské smlouvy (celým názvem *Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství*) a podobu diskuze, které provázela její schvalování i následné reakce na její ratifikování. Lisabonská nebo taky v době přijímání Reformní smlouva o EU byla podepsána členskými státy 13. prosince 2007. Lisabonská smlouva měla umožnit větší demokratičnost, ale i efektivitu rozhodování. Oproti původně navrhované Smlouvě o Ústavě pro Evropu Lisabonská smlouva nemá již kritizovaný „ústavní charakter“, přesto je z ní spousta věcí přejímáno, popřípadě novelizováno. Asi na první pohled nejviditelnější a nejsrozumitelnější je zavedení postu Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a funkce stálého předsedy Evropské rady a omezení potřeby kvalifikované většiny při hlasování v Evropském parlamentu v některých oblastech evropské politiky. Spolu s Lisabonskou smlouvou byla schválena i Listina základních práv Evropské unie, která sice není její přímou součástí, ale má stejnou právní sílu jako zakládající smlouvy. Česká republika i Velká Británie (společně s Polskem) si vyjednaly z Listiny výjimku. Určitým paradoxem většiny euroskeptických skupin je, že nejčastější výtkou k EU je její nedostatečná demokratičnost, ale zároveň odmítají posílit pravomoci EU, které by umožňovaly snížit demokratický deficit unie. Ztráta suverenity a ochrana národního zájmu byly nejopakovanějšími námitkami vůči Lisabonské smlouvě. Konzervativní strana byla na rozdíl od ODS v opozici a i z tohoto důvodu si mohla připustit odpovědností neomezenou kritiku Lisabonské smlouvy. V této části se zaměřím především na hodnotové zdroje euroskepticismu u zkoumaných stran spojené s obavou o ztrátu národní

---

⁹⁰ Considère-Charon, Marie-Claire. Élections britanniques de 2010 : accord d'opportunité ou mutation durable ? 2010

suverenity.

Lisabonská smlouva si v ČR prošla složitou ratifikací: padla vláda Mirka Topolánka, předsedy ODS; dvakrát byl podán návrh k Ústavnímu soudu na přezkum souladu s českým právem a prezident Václav Klaus si podmínil svůj podpis pod smlouvou zvláštními podmínkami. ODS změnila během ratifikace svoji roli od hlavního vyjednavče až k opozici. Mirek Topolánek podepsal smlouvu na zasedání rady Evropy 13. prosince 2007, potom v Poslanecké sněmovně o rok později přesvědčoval poslance k souhlasu, ale nakonec poslanecký klub ODS Lisabonskou smlouvu přesto většinově odmítl. Při parlamentním hlasování pro Lisabonskou smlouvu byli všichni členové vlády z ODS (Petr Nečas, Petr Gandalovič), naopak proti spousta vlivných členů poslaneckého klubu ODS (Martin Benda, Miroslava Němcová a další). Postoje ODS k Lisabonské smlouvě byly značně rozdvojené a její předseda z váhy odpovědnosti za podpis smlouvy čelil opozici ve své vlastní straně, což ukazuje i (typická) reakce při projednávání smlouvy ve Sněmovně: „*Já jsem Lisabonskou smlouvu podepsal. Měl jsem na to mandát od vlády a za tím podpisem stojím. (...) Já doufám, Lubomíre Zaorálku, že po mně nechceš, abych tady jásavě vykřikoval, jak je Lisabonská smlouva skvělá. Já pro ni dokonce budu hlasovat! A dokonce o tom přesvědčuji i své kolegy.*“⁹¹ V parlamentní debatě poslanci ODS mnohokrát vyjadřovali neznalost detailů smlouvy a nejčastěji zazníval argument o ztrátě suverenity poukazem na zkušenost komunistického režimu a tím vyšší citlivost na jakékoli projevy vměšování se. ODS byla do Lisabonské smlouvy dotlačena vládní odpovědností a tíhou českého předsednictví v Evropské radě, jak přiznal i Jan Zahradil „*Luxus ideologické čistoty si mohou dovolit ti, co nenesou politickou odpovědnost*“ a ocenil zrušení ústavního charakteru smlouvy a evropských symbolů, což mimo jiné označil jako maximum možného.⁹² V programu do Evropského parlamentu 2009 je již ale jasně znát nesouhlas s Lisabonskou smlouvou: „*jsme svědky smluvního zavádění zjednodušených rozhodovacích procesů (euroústava, Lisabonská smlouva). Tyto dokumenty v konečném důsledku spíše podporují tendence velkých členských států monopolizovat evropskou integraci ve prospěch svých národních zájmů.*“⁹³ V Lisabonské smlouvě tedy vidí nejenom ohrožení národních zájmů, nezmizela ale ani obava z velkých států v Unii, které svou silou omezují státy malé. Před volbami do EP i předseda Topolánek prohlásil: „*Chci Evropu svobodnou a tvárnou, v níž si každý stát bude sám vybírat, do jaké míry*

⁹¹ Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny, 3. února 2009. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/046schuz/s046030.htm#r6> [cit. 25.4.2014]

⁹² ODS Radar a Lisabonská smlouva. In: Cevro.cz [online]. Čtrnáctideník, 12/2008 [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: http://www.cevro.cz/web_files/soubory/198260/209938_D_cs_14denik_2008_speciali.pdf

⁹³ Řešení místo strašení: Volební program ODS pro volby do Evropského parlamentu. 2009 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>

*chce být zapojen do společné unijní politiky (...) Lisabonská smlouva je mrtvá.*⁹⁴ a tento názor prosazují do této doby, naposledy ve volbách do Evropského parlamentu 2014: „*Respektujeme právo členských států na svobodnou volbu rozdílné míry integrace, a proto podporujeme model variabilní Evropy, kde si každý stát zvolí, zda si do určité oblasti spolupráce přeje vstoupit, či nikoli. Jedinou výjimku z tohoto principu tvoří vnitřní trh, který považujeme za základní kámen Evropské unie, a jakékoli vymanění z něho by poškozovalo samotný princip evropské integrace.*“⁹⁵

Lisabonská smlouva byla pro ODS spojená se ztrátou suverenity a opakovaně členové vyjadřovali obavy z velkých států. Na 19. kongresu ODS se diskutovalo mimo jiné i o Lisabonské smlouvě. Jiří Payne v politické diskuzi kongresu zpochybňuje rovnoprávnost členských států: „*Když jsme před lety podávali přihlášku do ES - evropských společenství, byl to klub rovnoprávných suverénních států. Lisabonská smlouva obrací tuto zásadu naruby - Unie se stává nástrojem velkých států, aby mohly diktovat malým, co smějí a musejí dělat. Ostatně - velké státy o to usilovaly po staletí. Není to tedy téma pro pragmatický kompromis, protože dělá ostudnou tečku za staletí trvajícím úsilím českého národa o svobodu*“⁹⁶ a Jiří Kadrnka se obává ztráty národních symbolů a tradic: „*Za rok bych se tady chtěl potkat, zazpívat si hymnu, ale obávám se, že když ratifikujeme Lisabonskou smlouvu, tak zde budou vlát místo českých vlajek, vlajky EU a místo české hymny si vyslechneme nějakou evropskou znělku (...) Chci být hrdým občanem ČR, a ne druhořadým občanem EU. Proto navrhu a podpořím jakékoliv usnesení, které ratifikace Lisabonské smlouvy zabrání.*“⁹⁷ ODS byly velmi nejednotná a především díky osobnímu úsilí svého předsedy Topolánka smlouvu ratifikovali. Je zde dobře vidět, že při adresování projevů členům strany jsou řečníci méně opatrní. Mirek Topolánek se ocitl v několikerém konfliktu: se stranickými frakcemi, s prezidentem Václavem Klausem, s koaličními partnery (spíše pro-evropští) a později s opozicí, která za pomoci části členů ODS svrhla vládu během českého předsednictví a de facto díky opozičním sociálním demokratům Lisabonská smlouva prošla parlamentem. Z tohoto kontextu vyplývá, že euroskepticismus je pouhým politickým bojem ovlivněný mnoha domácími a mezinárodními faktory a nezdá se ve straně jako stabilní neměnný fenomén a velká tíha odpovědnosti leží na předsedovi strany, která je umocňována, pokud je strana ve vládě. ODS v tomto případě potvrzuje Taggartovu teorii, že strana je méně euroskeptická pokud je ve vládě.⁹⁸

⁹⁴ Topolánek: Lisabonská smlouva je mrtvá. In: Euroskop.cz [online]. 2009 [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/38/12244/clanek/topolanek-lisabonska-smlouva-je-mrtva/>

⁹⁵ Otáčíme EU správným směrem: Volební program ODS pro volby do evropského parlamentu. 2014 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>

⁹⁶ Payne, Jiří. 19.kongres ODS. In: Ods.cz [online]. 2008 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/kongres/?id=projevy&prepis=937&sub=0&order=0&str=7>

⁹⁷ Kadrnka, Jiří. 19.kongres ODS. In: Ods.cz [online]. 2008 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/kongres/?id=projevy&prepis=908&sub=0&order=0&str=3>

⁹⁸ Taggart, Paul a Aleks Szczerbiak. Op.cit., s.9, 2003b

Ratifikace Lisabonské smlouvy ve Velké Británii má stále důsledky v dnešní konzervativní politice referenda vůči Unii, jenž někteří komentátoři označují za hazardní a nebezpečnou.⁹⁹ Konzervativci byli v opozici a hlasitě kritizovali Labouristickou stranu, že nevyhlásila referendum k Lisabonské smlouvě, v návaznosti na to sami slíbili referendum ke smlouvě v případě, že vyhrají volby v roce 2010 a smlouva by nebyla ještě ratifikována, což se nakonec nestalo. I z toho důvodu bylo jedním z hlavních témat sněmovních voleb 2010 Lisabonská smlouva a podobně v roce 2014 v evropských volbách referendum o vystoupení. Byli by tedy zranitelní, pokud by sami referendum k důležitým otázkám nenabídli, jelikož nevyhlášení referenda se stalo hlavní výtkou vůči Labouristům. Lisabonská smlouva ve Velké Británii znamenala podobný obrat jako Maastrichtská smlouva v 90. letech, navíc vstoupila v platnost během hluboké ekonomické krize unie. Referendum proměnilo konzervativní narativ o Evropě, který nyní čím dál tím více upřednostňuje demokracii a důvěru než suverenitu a národ (*nationhood*).¹⁰⁰ V evropských volbách v roce 2009 Konzervativci představili program „Volte změnu“, ve kterém převážně slibovali britské referendum ke smlouvě, i když bylo zřejmé, že smlouva bude ratifikována dříve, než Konzervativci zasednou ve vládě a vyhlášení referenda o ratifikované smlouvě by znamenalo referendum o setrvání v Unii. Po všeobecných volbách bylo toto referendum v koaliční smlouvě s Liberálními demokraty zakázáno.

Debata v Dolní sněmovně trvala několik dnů a klíčový argument vyslovil konzervativní politik William Hague, který napadl demokratický deficit smlouvy: *„Tato smlouva zcela postrádá jakýkoli demokratický mandát nebo legitimitu, což je rarita mezi evropskými smlouvami (...) Možnost svolat referendum společně s všeobecnými volbami byla odmítnuta. Vzhledem k tomu, že smlouva přináší zásadní změny do způsobu britského vládnutí, tak vláda nedisponuje žádnou autoritou či souhlasem lidu. Absence této autority poškozují demokratickou legitimitu Evropské unie v očích voličů.“*¹⁰¹ Toryové byli úplně v jiné pozici než ODS. Smlouva byla projednávána v době vládnutí Labouristů s neoblíbeným Gordonem Brownem v čele, všechny průzkumy navíc naznačovaly, že Konzervativní strana ve všeobecných volbách vyhraje volby a Konzervativci se tak poměrně snadno sjednotili. David Cameron na výroční konferenci kritizoval EU: *„Pokud existuje jedna politická instituce potřebující decentralizaci, transparentnost a odpovědnost, tak je to Evropská Unie (...) Lidé, kteří se považují za progresivní, se zamilovali do instituce, kterou nikdo nevolí, nikdo nemůže odvolat a která nikomu neskládala své účty“*¹⁰² Konzervativci v čele s

⁹⁹ Matthijs, Maatthias. David Cameron's Dangerous Game. [online]. 09/2013

¹⁰⁰ Lynch, Philip. The Conservative Party and Europe: Options after Lisbon, s.1, 2009

¹⁰¹ Stenoprotokol schůze Dolní sněmovny ze dne 5.března 2008. Dostupné z

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmhansrd/cm080305/debtext/80305-0006.htm> [cit. 25.4.2014]

¹⁰² David Cameron speech. In: Guardian.com [online]. 2.10.2009 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z:

Cameronem se po ratifikaci smlouvy upnuli k referendu, která mělo zajistit legitimitu britskému členství v Unii a vedli někdy až se slepou ideologií boj za referendum. Slib vyhlásit referendum David Cameron musel porušit po podpisu smlouvy českým prezidentem Václavem Klausem. Opakovaně slibované referendum dovedlo stranu až do současné situace, kdy se strana zavázala vyhlásit referendum o setrvání v Unii, kterému se budu věnovat v dalších kapitolách. Konzervativci se ocitli na pomezí mezi tvrdým a měkkým euroskepticismem. Stále kritizují jednotlivé politiky EU (euro, společná obrana,...), ale vyhlášením referenda připouštějí i možný odchod z EU a k slibované reformě EU nemá David Cameron potřebný mandát.

ODS a Konzervativní strana kritizovaly Lisabonskou smlouvu z odlišných zdrojů. Zatímco ODS se striktně držela národního zájmu, Konzervativci posunuli kritiku do roviny nedostatku demokratické legitimacy. Ani jedna strana nesledovala převážně strategicky svůj zájem, a nekritizovali smlouvu z kulturně hodnotového hlediska. ODS neprosazovala referendum o smlouvě, naopak pro Konzervativce bylo referendum hlavní téma. Zastánci referenda byli v ODS v menšině (Hynek Fajmon) a spíše by byli pro odmítnutí smlouvy ve Sněmovně, jelikož téma Lisabonské smlouvy v české veřejnosti tolik nerezonovala, i vzhledem k souběžnému projednávání přítomnosti amerického radaru, který Lisabonskou smlouvu zastínil. Referendum odmítal na britské straně pouze Kenneth Clarke, jenž upozorňoval, že referendum nemá v Británii tradici a jedno referendum již o Evropě bylo.¹⁰³

6.2 Euro a měnová unie (příklad Fiskálního paktu)

Česká republika ani Velká Británie nejsou členy eurozóny. Velká Británie má trvalou výjimku (opt-out) pro vstup do eurozóny, která byla vyjednána během ratifikace Maastrichtské smlouvy a Česká republika i přes zavázání se k přijetí eura nespĺňuje zatím všechna maastrichtská kritéria a poslední vlády nijak otevřeně vstup do eurozóny v nejbližší době nepodporovaly. V důsledku krize dochází k pomalému, postupnému propojování měnové unie s rozpočtovou unií. Na přelomu roku 2011 a 2012 na zasedání Evropské rady byl formulován tzv. Fiskální pakt, který byl podepsán 2. března 2012. Fiskální pakt (Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii) je hlavním dokumentem týkající se měnové unie během zkoumaného období, který zavádí politiku vyrovnaných či přebytkových rozpočtů v právním řádu členských zemí jako reakci

---

<http://www.theguardian.com/politics/2009/oct/08/david-cameron-speech-in-full>

¹⁰³ Stenoprotokol schůze Dolní sněmovny ze dne 5. března 2008. Dostupné z

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmhansrd/cm080305/debtext/80305-0009.htm> [cit. 25.4.2014]

na ekonomickou krizi a hrozící rozpad eurozóny. Vytvoření „evropského stabilizačního mechanismu“ (eurovalu) podněcuje diskuze o hranici solidarity mezi státy. Na příkladu Fiskálního paktu lze poprvé zaznamenat výsledky spolupráce ODS a Konzervativců v Evropském parlamentu. Česká republika a Velká Británie se jako jediné dvě země Unie k paktu nepřipojily, jelikož vlády Davida Camerona a Petra Nečase smlouvu rovnou odmítly. Výtka nemohla být ekonomicky programového (strany jsou pravicové, ekonomicky liberální a rozpočtová odpovědnost je jim blízká), ale spíše ideologického a mezinárodněpolitického rázu: podpora ekonomické a rozpočtové suverenity jako základního kamene státní suverenity. Obě strany se nacházely ve vládní koalici s podobnými stranami: Liberálně demokratická strana v Británii i TOP 09 v ČR jsou výrazně proevropští oproti svým koaličním partnerům. Rovněž faktor veřejnosti mohl hrát v krocích politických stran roli. Na tabulce níže lze pro ukázkou vidět, jak u britské i české veřejnosti klesla podpora pro společnou monetární unii a přijetí eura. U české veřejnosti je pokles o dost markantnější a bez pochyby zapříčiněn ekonomickou krizí.

	UK			ČR			EU (průměr)		
	pro	proti	neví	pro	proti	neví	pro	proti	neví
11/2008	28%	64%	8%	53%	40%	7%	61%	32%	7%
12/2013	7%	74%	19%	26%	70%	4%	52%	41%	7%

Tabulka 3: Podpora společné evropské ekonomické a monetární unii s jednotnou měnou¹⁰⁴

ODS sama sebe považuje za stranu ekonomického liberalismu. Volný trh, bez zbytečných regulací, je pro ODS pilířem EU. Nicméně daňová a fiskální politika patří výhradně do pravomocí národních států a ODS odmítá jakýkoli přesun pravomocí v této oblasti na nadnárodní úroveň.¹⁰⁵ V podobném duchu se vyjádřil už Jan Zahradil ve svém Manifestu: „*Důrazně ovšem musíme odmítnout fiskální unii, tedy sjednocování daňových, sociálních, penzijních atd. systémů, jako další krok k federálnímu státu*“¹⁰⁶ ODS neměla důvod kritizovat obsahovou stránku Fiskálního paktu, jenž se kryl s programovým prohlášením vlády, kde jako hlavní priorita bylo dohodnuto zastavit rostoucí veřejný dluh a tím dosáhnout vyrovnaného rozpočtu.¹⁰⁷ ODS v čele s Petrem Nečasem jako premiérem vlády se ale odvolávala na jiný bod prohlášení a to: „*V případě zásadních institucionálních změn EU vyžadujících úpravu primárního práva bude přesun dalších pravomocí z*

¹⁰⁴ Zdroj Eurobarometr : http://ec.europa.eu/public_opinion/topics/euro_en.htm [cit. 2014-04-19]

¹⁰⁵ Řešení místo strašení: Volební program ODS pro volby do Evropského parlamentu. 2009 [cit. 2014-04-19].
Dostupné z: <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>

¹⁰⁶ Zahradil, Jan. Manifest českého eurorealismu. [online], 1996

¹⁰⁷ Vláda ČR (2010). Programové prohlášení Vlády České republiky. Vláda ČR, 4. 8. 2010. [cit. 2014-04-19] Dostupné z http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf

*České republiky na EU potvrzován referendem.*¹⁰⁸ Situace, v níž se ocitla vláda ODS, se výrazně lišila od ratifikace Lisabonské smlouvy. Tentokrát se členové strany postavili na stranu svého premiéra. Důkazem budiž hlasování poslanců ODS v Poslanecké sněmovně o usnesení o připojení se k Fiskálnímu paktu a zahájení ratifikace, které jednohlasně odmítli.¹⁰⁹ Petr Nečas Fiskální pakt odmítal ze dvou důvodů: způsob ratifikace Fiskálního paktu a ztráta suverenity spojená s přesunem pravomocí. Během svého vystoupení před Poslaneckou sněmovnou uvedl, že se jednoznačně jedná o smlouvu, která přenáší pravomoci na evropskou úroveň a musí tedy být schvalována v referendu: *„To, co víme, je, že dochází k přenosu nových významných pravomocí na unijní instituce a že se povaha evropské spolupráce mění směrem k fiskálnímu federalismu. (...) bude třeba pozdější přijetí eura spojené s účinností této smlouvy vůči ČR v naší zemi schválit v referendu.*¹¹⁰ Vláda Petra Nečase referendum nevyhlásila a rozhodla se Fiskální pakt rovnou nepřijmout i přesto, že během vyjednávání v prosinci 2011 Petr Nečas se smlouvou souhlasil. Premiér Nečas uvedl tři důvody odmítnutí: zdlouhavá a nemožná ratifikace (prezident Klaus předem deklaroval, že smlouvu nepodepíše), limitovaný přístup na summity členů eurozóny a neschopnost EU řešit dluhovou krizi. Otázka Fiskálního paktu se ovšem netýká pouze rozpočtové odpovědnosti ale hlavně společné měny eura. Postoj ODS se výrazně posunul: od rezervovaného postoje až k absolutnímu odmítání, které nabralo na vrcholu právě během vlády Petra Nečase a utvrzujícím bodem zlomu mohl být právě Fiskální pakt, kdy se ODS ujistila, že lze se vzepřít prosazované linii evropské politiky. ODS ovšem kopíruje politiku britských Konzervativců, což je i otevřeně přiznáváno, jako to uvedl poslanec Jan Bauer: *„Pokud se nyní připojíme k fiskálnímu paktu, bude to na úrovni EU interpretováno, případně zneužito k oslabení pozice Velké Británie, již je v evropských otázkách Česká republika často jediným spojencem.*¹¹¹ ODS je v evropských otázkách často nekonzistentní a její pozice je ovlivňována vnějšími faktory (euroskeptický prezident či vliv Konzervativní strany)

V programu do evropských voleb 2009 ani do poslaneckých voleb 2010 ODS neměla ani jednu zmínku o euru či fiskální evropské politice. Až po odmítnutí Fiskálního paktu se ODS nejprve vyslovila pro referendum o případném přijetí eura¹¹², aby skončila až u současné pozice, kdy požaduje vyjednání trvalé výjimky z přístupové smlouvy o nutnosti přijetí eura, kterou odůvodnila přesvědčením, že by euro poškodilo českou ekonomiku¹¹³. Příčiny takto výrazného

---

¹⁰⁸ Vláda ČR (2010). Op.cit.

¹⁰⁹ Hlasování č. 180 na 33. schůzi PS PČR, 9. února 2012

¹¹⁰ Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny ze dne 9. února 2012. [cit. 25.4.2014] Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/033schuz/s033211.htm>

¹¹¹ Bauer, Jan. Je v našem zájmu oslabit Camerona?. [online]. 5.2.2013

¹¹² #Volím_pravici: Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny PČR 2013. [cit. 2014-04-19]. Dostupné z <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf>

¹¹³ Otáčíme EU správným směrem: Volební program ODS pro volby do evropského parlamentu. 2014 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>

ideového posunu nelze přičíst ekonomické krizi, jelikož během nejhroší fáze krize ODS svůj postoj vcelku neměnila. Jedná se spíše o mezistranickou soutěž spojenou s výrazným poklesem voličských hlasů v posledních volbách a strategické rozhodnutí jak znovu získat své voliče.

Velká Británie, jak již bylo zmíněno, má vyjednanou trvalou výjimku z přijetí eura a dlouhodobé oficiální stanovisko Konzervativní strany je euro nepřijmout či jeho přijetí podmínit referendem. V evropském volebním programu z roku 2009 obhajují svůj postoj k euru i ke společné fiskální politice nutností hájit britské obchodní zájmy: *„Je nutné udržet Velkou Británii mimo eurozónu, aby naše úrokové sazby pomáhaly byznysu během recese. Postavíme se proti další daňové harmonizaci v Evropě, budeme podporovat kooperaci mezi národními finančními regulačními úřady namísto evropského super-regulačního úřadu. Konzervativní vláda nikdy nepřijme euro.“*¹¹⁴ Samotné projednávání Fiskálního paktu nebylo jednoduchým ni pro představitele členských států Unie a obstrukce konzervativní britské vlády celý proces ztěžovaly. Premiér Cameron během jednání požadoval několik záruk a specifické podmínky pro Británii. Britská vláda ale nebyla jednotná a podobně jako ODS, Konzervativci čelili opozici Liberálních demokratů, který vedl až k přesvědčení Davida Camerona předsedou liberálů Nickem Cleggem, aby nezablokoval fiskální kompakt skrz evropské instituce.¹¹⁵ Konzervativní strana nesouhlasila s Fiskálním paktem již od úvodu projednávání a i díky její odmítavé pozici vznikl Fiskální pakt jako mezivládní dohoda a zpočátku nebyl součástí unijní legislativy.

Konzervativní diskuze probíhala čistě v otázkách národního zájmu či přesněji v ekonomickém zájmu: *„Když bylo očividné, že výslovné záruky nebyly v dohlednu, premiér se rozhodl, že není v našich národních zájmech se smlouvou souhlasit.“*¹¹⁶ David Cameron odmítal, aby Velká Británie a hlavně londýnské finanční centrum byly jakkoli ovlivněny přijatými opatřeními. Zároveň se konzervativní vláda stala obráncem jednotného evropského trhu jako hlavního pilíře EU, jež by mohl být vznikající smlouvou narušen a tím by byly poškozeny britské národní zájmy, jak Cameron uvedl na tiskové konferenci: *„Nechceme bránit eurozóně v řešení ekonomické krize pokud to ale nepoškodí naše národní zájmy (...) Budeme je [státy eurozóny] bedlivě sledovat a jestli uvidíme jakýkoli náznak, že hodlají omezit jednotný trh, budeme muset*

---

¹¹⁴ Evropský volební manifest: Program Konzervativní strany do evropských voleb. In: Conservatives.com [online]. 2009 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.conservatives.com/~media/Files/Downloadable%20Files/Euro%20Election%202009/euro-manifesto.ashx>

¹¹⁵ Watt, Nicholas. Lib Dems praise David Cameron for EU U-turn.[online]. 31.1.2012

¹¹⁶ The euro area crisis. In: Parliament.uk [online]. European Union Committee House of Lords, 14.2.2012 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201012/ldselect/ldecom/260/260.pdf>

zasáhnout.¹¹⁷ Konzervativní vláda byla v době jednání Evropské rady o Fiskálním paktu kritizována za přílišnou náklonnost londýnskému City, největšímu finančnímu centru Evropy, kdy Cameron bojoval proti tzv. Tobinově dani z finančních transakcí, která by významně poškodila Londýn. Konzervativci si ale uvědomují svoji ztrácející sílu v unii. Fiskální pakt byl i přes nesouhlas Davida Camerona odsouhlasen a tento rok se stal i součástí unijní legislativy a jeho *acquis communautaires*. Konzervativci museli ustoupit nejenom svému koaličnímu partnerovi, ale i mezinárodnímu tlaku. Slábnoucí pozice Davida Camerona ve vlastní straně, ve vládě, u britské veřejnosti i na evropské scéně, dovedla předsedu strany k pozdějšímu slibu o vyhlášení referenda k setrvání v Unii. Postoj Konzervativní strany je tedy čím dál tím více negativní k evropským záležitostem a k pokračující evropské integraci. Ekonomka Ruth Lea na zasedání Dolní sněmovny popsala stav v jaké se nachází a bude nacházet konzervativní vláda: *„Vzhledem k nedostatku vlivu v EU jsme v nejslabší pozici, kdy nejsme schopni prosadit institucionální či politické změny. Zatímco zůstáváme členy, jediné co můžeme dělat je reagovat na rozhodnutí franko-německého tandemu či evropských institucí a snažit se o dosažení pro nás nejlepší dohody.“*¹¹⁸ Uvědomění si tohoto stavu zahrnovalo Konzervativce do defenzivní pozice v unii a předseda strany je čím dál častěji kritizován vlastními členy za izolování Británie, která ještě zesílí po Cameronově projevu v Bloombergu v lednu 2013. Konzervativci hájili hlavně svoje národní ekonomické zájmy a namísto dalších smluv požadují hluboké reformy EU, které budou podporovat fiskální disciplínu členských zemí, prohloubit vnitřní trh a zamezit jeho regulacím.

6.3 Členství v EU

V této kapitole budu sledovat postoj k členství v EU, co znamená podle Konzervativců a ODS členství v EU a jaká je jejich současná vize Evropy. Otázka možnosti vystoupení z EU je klíčová pro zařazení do Taggartovy typologie euroskepticismu. Již jsme již zmínili, pro obě strany byl vstup do EU pragmatický krok, který spočíval v omezení výběru jiné cesty evropské spolupráce. Obě strany chtěly vstoupit do EU s vizí její vnitřní proměny k ekonomickému společenství založeném na společném volném trhu. ODS i Konzervativní strana se odlišují v přístupu k členství i v závislosti na odlišné roli zemí v EU a stavu jejich veřejné debaty. Ve Velké

---

¹¹⁷ David Cameron: I will defend Britain's national interests over new EU deal. In: Telegraph.co.uk [online]. 31.1.2012 [cit. 2014-06-18]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/9050945/David-Cameron-I-will-defend-Britains-national-interests-over-new-EU-deal.html>

¹¹⁸ Lea, Ruth. House of Commons Foreign Affairs Committee, The future of the European Union: UK Government policy. [online]. 2012

Británii se stává čím dál populárnější tzv. „brexit“, zkratka pro odchod VB z EU, zatímco v Česku se otevřeně o odchodu z EU nemluví. Jak lze vidět v následující tabulce Češi i Britové patří obecně ke skeptičtějším národům v Evropské Unii, přičemž tendence nedůvěřovat Unii spíše vzrůstá, což lze také přičíst ekonomické situaci, která vyvolala zatím asi nejvážnější krizi eurozóny, potažmo celé EU.

		11/2008	11/2010	12/2012	12/2013
	důvěřuji	25%	20%	20%	19%
UK	nedůvěřuji	X	64%	69%	67%
	nevím	X	16%	11%	14%
	důvěřuji	58%	50%	34%	34%
ČR	nedůvěřuji	X	43%	60%	61%
	nevím	X	7%	6%	5%
EU	důvěřuji	35%	43%	33%	31%
	nedůvěřuji	X	45%	57%	58%
	nevím	X	12%	10%	11%

Tabulka 4: Důvěřujete Evropské Unii?¹¹⁹

V Británii je nedůvěra EU tradičně velmi pod průměrem oproti zbytku Evropy. V České republice se drží kolem průměru, což je dáno i obecnou nedůvěřivostí k národním institucím, nicméně oproti roku 2008 klesla celková důvěra k institucím a to i k těm evropským o celých 20%. Pojem důvěry je samozřejmě odlišný od pojmu vystoupení z EU, ale existuje určitá korelace mezi nízkou podporou občanů a možným zpochybněním podstaty členství v EU představiteli ODS a Konzervativců. Nejprve stručně popíši postoje k členství u jednotlivých stran, poté je zasadím to vybraných teorií euroskepticismu.

*„Evropská unie je výrazem vůle a ochoty jejích členských států a evropských národů spravovat společně věci společného zájmu. Do tohoto prostoru spolupráce tradičně a přirozeně patříme. K evropské integraci přistupujeme aktivně, s vědomím našich národních zájmů i reálných možností.“*¹²⁰ uvádí ODS v programu voleb do Evropského parlamentu v roce 2009. ODS obecně nikdy nezpochybnila členství ČR v EU a vždy ve svých programech vyzdvihuje důležitost a prospěšnost EU pro ČR, jejíž ekonomické vazby jsou silně spojeny s EU. Kritika EU je přítomna ve všech dokumentech, ale v žádném explicitně ODS nevolá po vystoupení EU. Ovšem míra kritiky se v průběhu let postupně zesiluje. Opakovaně uvádějí, že EU není cílem ale nástrojem českých zájmů:

¹¹⁹ Zdroj: Eurobarometr http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm [cit. 2014-04-19]

¹²⁰ Řešení místo strašení: Volební program ODS pro volby do Evropského parlamentu. 2009 [cit. 2014-04-19].

Dostupné z: <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>

„Nechceme z Unie neodpovědně vystupovat, to však neznamená, že budeme bezhlavě přijímat vše, co z Bruselu přichází. Každý prvek evropské integrace budeme poměřovat českými očima a z úhlu českých národních zájmů. Chceme Unii jako prostor ekonomické svobody, a nikoli jako prostor evropské byrokracie“¹²¹ až k současnému stanovisku vyjádřenému v programu k volbám do Evropského parlamentu v roce 2014: „Od našeho vstupu do Unie se její podoba výrazně změnila. Na síle v ní nabraly trendy, které směřují k evropskému federálnímu superstátu. Občanští demokraté tento posun hodnotí záporně. Zároveň jsou ale přesvědčeni, že pro Českou republiku i přes popsání negativa převažují výhody jejího členství v Unii. I proto nechceme populisticky volat po vystoupení z Unie, ale jsme odhodláni svádět ve všech unijních institucích další a další boje za její návrat ke koncepci svobodného hospodářského prostoru bez nadbytečných regulací, přebujelé byrokracie a zbytečného rozhazování peněz daňových poplatníků.“¹²². ODS nesouhlasí s vystoupením z EU, je ale kategoricky proti jejím současnému směřování. Přesto je politika obecně vůči EU u ODS poměrně konzistentní a zdá se, že nehraje velkou roli její aktuální postavení v politickém systému či názorový profil voličů ODS, kteří podle průzkumu zastupují spíše proevropsky smýšlející voliči.¹²³ I poté co Václav Klaus vydal knihu *Evropská integrace bez iluzí*, ve které se otevřeně vyjádřil pro odchod ČR z EU, ohlasy v ODS jsou spíše k tomuto názoru kritické a nesouhlasné. Europoslanec Hynek Fajmon, který patří spíše mezi euroskeptičtější křídlo ODS, napsal, že: „V našem případě by byl odchod z EU hospodářskou i politickou katastrofou, která by měla vážné následky do života české společnosti“¹²⁴ a Česká republika je v takovém geopolitickém postavení, že její osamostatnění není možné ani žádoucí.

V dokumentech ODS je pravidelně považováno členství v EU jako přínosné a apriori proti němu členové ODS nevystupují, nicméně v otázce možného vystoupení z EU je ODS opatrná. Často je připomínáno, že neexistuje jiná alternativa členství a samotný odchod není u nás nijak diskutován a reflektován. Je tedy zřejmé, že tento nedostatek vážné odborné a neideologické diskuze vede ODS k tomu, že o odchodu neuvažují. Jan Zahradil nejspíše nejznámější stranický euroskeptik, uvedl na oficiální stránkách ODS: „teprve až budou všechny možnosti reformy EU vyčerpány, teprve až se ukáže, že je reforma neschůdná či neprůchodná – teprve pak je načase se začít seriózně bavit o našem vystoupení z EU, ne dříve (...) není to v tuto chvíli ani reálná, ani

---

¹²¹ Volím pravici: Volební program ODS pro volby do poslanecké sněmovny. 2013 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>

¹²² Otáčíme EU správným směrem: Volební program ODS pro volby do evropského parlamentu. 2014 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>

¹²³ Linek, Lukáš a Štěpán Pecháček. Vliv evropské integrace na politické strany, stranický systém a volební chování v České republice. s.64, 2008

¹²⁴ Fajmon, Hynek. Klaus jde po stopách Thatcherové. [online]. 2013

*realistická politika.*¹²⁵ Miroslava Němcová, místopředsedkyně ODS, v rozhovoru v reakci na Klausovo volání po opuštění EU uvedla: „*Dokud nebudeme znát plán B [jak vystoupit z EU], tak nemůžeme takto zásadní rozhodnutí učinit. Obávám se, že by nás to přivedlo do náruče Sovětského svazu nebo někam na východ.*“¹²⁶ Podle Taggartovy teorie by tak ODS byla zařazena do kategorie měkkého euroskepticismu, jelikož se nestaví proti členství, ale na druhou stranu je ODS v rozporu s nastavením současného směřování evropské integrace, kde zatím stále převládá snaha o užší integraci členských států. ODS byla po celou dobu stranou establishmentu, která zastávala euroskeptický postoj. Po parlamentních volbách v roce 2013 ODS zaznamenala prudký pokles voličských preferencí a momentálně ODS hrozí, že se stane marginální stranou v českém stranickém systému, což bude mít výrazný vliv i na její evropské postoje a je možné, že dojde k podpoře odchodu ČR z EU, jelikož slabé náznaky ve straně již existují. To závisí na vývoji, jak Evropské unie (její prosperity, podpory,...), tak i na schopnosti samotné ODS získat zpět své voliče, jelikož jak bylo vidět, při projednávání Lisabonské smlouvy ODS jako hlavní strana ve vládě se aktivně zapojila do její přípravy a musela proto předvídat důsledky možného odmítnutí Lisabonské smlouvy. ODS jako strana nahlíží na členství vyložené pragmaticky a v jejích dokumentech chybí zmínky o evropských hodnotách či idejích: „*Členství v Unii pro nás není cílem samo o sobě, ale pouze nástrojem k podpoře české ekonomiky, větší svobody českých občanů a posilování pozice České republiky na mezinárodní scéně.*“¹²⁷, ODS by tedy byla zařazena do kategorie politického euroskepticismu, jelikož hlavním ukazatelem by byl národní zájem. Většina členů odpovídá na otázky ohledně EU z hlediska národního zájmu a národní suverenity a již méně se mluví například o národní tradici apod. Někteří by mohli označit ODS jako představitele utilitaristického euroskepticismu, ale většina teoretiků se shoduje, že euroskepticismus u ODS je spíše nevysvětlitelný z pohledu „poptávky“ u veřejnosti (alespoň to platí v prvních letech členství).

Konzervativní strana je v odlišné pozici než ODS a o členství v EU uvažuje v jiných kategoriích. Důležité pro tuto práci jsou oficiální prohlášení a oficiální kroky strany, vedené směrem k členství v EU, často vyjadřovaná samotným předsedou strany, v tomto případě Davidem Cameronem, který byl zvolen v roce 2005. Konzervativci v poslední době navíc čelí politické straně UKIP (Strana nezávislosti Spojeného království), jenž bere svým výrazně protievropským programem voliče jak Konzervativcům tak i Labouristům a strany na toto reagují např. zostřenější

¹²⁵ Jan Zahradil: Vystoupit z EU – ano, či ne?. In: Ods.cz [online]. 2013 [cit. 2014-05-22]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/clanek/5774-vystoupit-z-eu-ano-ci-ne>

¹²⁶ Němcová se opřela do Klause: Chce destrukci, aby se mohl vrátit. In: tyden.cz [online]. 2013 [cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rub_riky/domaci/politika/nemcova-se-oprela-do-klause-chce-destrukci-aby-se-mohl-vratit_284598.html#.U328c_1_v4k

¹²⁷ Otáčíme EU správným směrem: Volební program ODS pro volby do evropského parlamentu 2014. Op.Cit.

anti-imigrantskou politikou EU. Ve volebním programu do Evropského parlamentu v roce 2009 se píše: „Konzervativci jsou oddáni britskému členství v EU. Jsme pyšní na úspěchy Unie, jako je například proces vedoucí ke svobodnému podnikání, cestování, pracovní migraci, a k ukotvení demokracie a stability napříč kontinentem. Jsme si ale vědomi potřeby nutných změn, které EU v novém století čekají.“¹²⁸ A právě tyto změny jsou klíčové v evropské politice Konzervativců, protože je již na hraně, zda navrhované změny nejsou oněmi Taggartovými politikami „které se rovnají nesouhlasnému postoji k projektu evropské integrace, či které jsou ve sporu s evropskou trajektorií.“¹²⁹

O vystoupení z EU se mluví už od počátku vstupu Británie do společenství, kdy bylo uspořádáno i referendum o vystoupení z EHS v roce 1975 a pro něj se vyslovilo pouze 32,8% voličů. Dříve platilo, že k otázce členství Velké Británie nebyla Konzervativní strana jednotná. V současné době je ale euroskepticismus tím, co stranu sjednocuje a eurooptimisté se stali v Konzervativní straně skoro mytickými postavami (např. Kenneth Clarke).¹³⁰ Ostatní jako například William Hague či Damian Green patří k členům, kteří nemají k EU žádný sentimentální vztah a společně s předsedou Davidem Cameronem volají po vyjednání nových podmínek britského členství.

Zlomem v britsko-evropských vztazích byl projev předsedy Davida Camerona v Bloombergu v lednu 2013, ve kterém slíbil vyhlášení referenda o setrvání Británie v EU nejdříve po roce 2015, kdy se konají volby do House of Commons. Tento projev vyvolal otevřenou veřejnou a politickou diskuzi v Británii a odstartoval seriózní plány o fungování Velké Británie mimo EU. Pro jeho důležitost by se jevílo jako nejlepší ho velkou část do této práce zkopírovat, ovšem to není samozřejmě možné. Proto se pokusím ho alespoň parafrázovat a společně s dalšími odkazy analyzovat současné konzervativní pojetí britského členství v EU, které je již možná na hraně mezi měkkým a tvrdým euroskepticismem. Cameron vyzdvihl neoddiskutovatelnou roli EU v udržování míru na kontinentu, ale její cíl nyní není dosahovat míru v Evropě ale zajišťovat prosperitu: „*Pro Brity Evropská Unie je prostředkem k cíli – prosperity, stability, pilíře svobody a demokracie v Evropě i mimo ni – nikoli cílem sám o sobě.*“¹³¹ Cameron odmítá ostrovní izolacionismus, naopak je pro co nejvíce flexibilní a otevřený trh, bez vzdávání se národních pravomocí. Velmi silnou

---

¹²⁸ Evropský volební manifest: Program Konzervativní strany do evropských voleb. In: Conservatives.com [online]. 2009 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.conservatives.com/~media/Files/Downloadable%20Files/Euro%20Election%202009/euro-manifesto.ashx>

¹²⁹ Szczerbiak, Aleks a Taggart Paul. Op.cit.,s.5, 2008a

¹³⁰ A Tory taxonomy. In: The Economist [online]. 2013 [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://www.economist.com/news/britain/21569710-europe-prime-minister-must-placate-five-types-conservative-tory-taxonomy>

¹³¹ Cameron, David. EU speech at Bloomberg. [online]. 2013

skupinou ve straně se stali tzv. globalisté či hyperglobalisté, jenž jsou podle Chrise Gifforda hybnou silou konzervativních euroskeptiků, pro něž jsou klíčovými ideologickými body v programu národní ekonomická a politická nezávislost uvnitř globálního svobodného trhu.¹³² V tomto duchu David Cameron v projevech mnohokrát vyzdvihuje roli nových rostoucích ekonomik mimo kontinent především v Asii, a tento častý apel na orientaci na nové trhy může v mnohém připomínat britskou imperialistickou politiku. Podobně jako během vstupu do EU, Británie zvažovala ekonomické výhody členství, tak nyní již v zajištění prosperity a flexibilního obchodu se obrací od krizí vyčerpaného kontinentu na slibně rozvíjející se asijské státy. V programu do parlamentních voleb uvedli: „*Budeme konstruktivními členy Evropské Unie, ale zastáváme jasný názor, že další rozšiřování evropských pravomocí by nemělo být bez souhlasu britských občanů.*“¹³³ Členství v EU je z velké části nahlíženo pragmaticky a neustále analyzováno z hlediska zisků a ztrát a v programu do posledních voleb do Evropského parlamentu otevřeně odmítají další integraci: „*Ne stále těsnější unii. Ne stálému přesunu pravomocí do Bruselu. Ne nepotřebným zásahům. (...) Je třeba ukončit britský závazek vůči stále těsnější unii. Jedná se o politický projekt, který není vhodný pro Británii a musíme zajistit, abychom již nebyli jeho součástí.*“¹³⁴ Na referendu nyní staví Konzervativci svoje další kroky v EU, označili se za jedinou stranu, která má sílu na vyjednání lepších členských podmínek pro Británii a zároveň na proměnu Unie, jelikož status quo podle Toryů již nefunguje a není dostatečně flexibilní a konkurenceschopný. Konzervativci podporují hlavně ekonomickou unii založenou na volném obchodu mezi jejími členy a větší orientaci směrem k atlantické vazbě.¹³⁵ V národním zájmu není podle Konzervativců nekonstruktivní cesta nabízená stranou UKIP nebo těsnější evropská integrace prosazovaná Liberály, ale reforma EU definovaná Konzervativci.

U Konzervativní strany by se v současné době dalo uvažovat jako o straně tvrdého euroskepticismu. Paradoxně v době, kdy vládne v koalici s pro-evropskými Liberály. Konzervativci vedou důslednou kampaň „Let Britain decide“, založenou Grantem Shappsem (tajemník Konzervativní strany) v červnu 2013, pro referendu o vystoupení z EU. Konzervativci se oficiálně nevyslovili pro vystoupení, jelikož chtějí nejdříve změnit podmínky svého členství ale i změny celé Unie směrem k reformě eurozóny, zajištění větší konkurenceschopnosti a odstranění demokratického deficitu. Ojedinelé případy členů, kteří jsou pro vystoupení z EU, se přesto objevují, jako například Nigel Lawson v článku pro The Times v květnu 2013 a uvedl, že

¹³² Gifford, Chris The rise of post-imperial populism: The case of right-wing Euroscepticism in Britain. s. 853, 2008

¹³³ The Conservative Manifesto 2010. Conservativehome.blogs.com [online]. 2010 [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://conservativehome.blogs.com/files/conservative-manifesto-2010.pdf>

¹³⁴ Conservative party European Election Manifesto 2014. In: Conservatives.com [online]. 2014 [cit. 2014-06-11]. Dostupné z:

http://www.conservatives.com/europe/~media/Files/Downloadable%20Files/MANIFESTO%202014/Large%20Print%20Euro%20Manifesto_English.ashx

¹³⁵ Cameron, David. The EU is not working and we will change it. [online]. 2014

vystoupení by bylo povzbuzením pro britský byznys a export.¹³⁶ Nezdá se ale, že by Konzervativci pouze problematizovali jednotlivé aspekty evropské integrace nebo kritizovali pár politik EU, naopak chtějí pozměnit povahu základy svého členství a svými požadavky mohou strhávat ostatní země a tím narušovat dnešní směr evropské integrace. Nicméně zařazení Konzervativců mezi strany tvrdého euroskepticismu rovněž není správné, převážně díky společnosti ostatních stran v této skupině, jež jsou často strany extremistické či nacionalistické a staví se nejenom proti Evropské Unii, ale mnohdy i proti principu zastupitelské demokracie či volného trhu. Konzervativci naráží na jistou problematičnost Taggartovy typologie, která je někdy nejasná. Na postoje Konzervativců nemá dle této typologie velký vliv, zda jsou ve vládě nebo v opozici, nicméně se zdá, že ve vládním angažmá zastávají o něco negativnější postoje k členství. Taggart se Szczerbiakem je tak ve svých posledních člancích řadí mezi měkký euroskepticismus.¹³⁷ Nejlépe by Konzervativcům seděla nějaká hraniční kategorie pro niž ale není pojmenování, proto je třeba je řadit na pomezí mezi tvrdý a měkký euroskepticismus. Oproti ODS logicky Konzervativci těží z bohatší myšlenkové tradice a dlouhodobější diskuzi o Evropě. Pokud bychom chtěli aplikovat hodnotovou teorii Cécile Leconte byli by Konzervativci ve svém vztahu k členství v EU političtí a hodnotoví euroskeptici. Konzervativci jednoznačně argumentují národním zájmem a národní suverenitou, proto politický euroskepticismus. Dále si Konzervativci přece jenom, i přes odmítání, uchovávají svůj ostrovní charakter a kritizují EU za narušování britských národních a kulturních tradic. Hlavní těžiště kritiky ale přece jenom nyní leží v ekonomických zájmech, i proto někteří předpovídají, že Konzervativci nedostojí svému slibu o referendu, jelikož jedněmi z největších odpůrců je podnikatelské lobby.¹³⁸

6.4 Zařazení do typologie

V této kapitole určím, jaký typ euroskepticismu strany ve zkoumaném období vykazovaly s ohledem na již zmíněné okolnosti. V tabulce č. 5 jsou shrnuty současné pozice obou stran k EU k vybraným aspektům evropské integrace.

---

¹³⁶ Ex-chancellor Lord Lawson calls for UK to exit EU. In: BBC News [online]. 2013 [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-22429790>

¹³⁷ Taggart, Paul a AleksS Szczerbiak. Op.cit., s. 30, 2013

¹³⁸ Almost One in Five U.K. Companies Favor Leaving EU. In: Businessweek [online]. 2013 [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: <http://www.businessweek.com/news/2013-04-14/almost-one-in-five-u-dot-k-dot-companies-favor-leaving-eu>

	Vystoupení z EU		Reforma EU		Euro a měnová unie	
	2008	2014	2008	2014	2008	2014
Konzervativní strana	ne	ne ale	ano	ano	ne	ne
ODS	ne	ne	ano	ano	ano ale	ne

Tabulka 5: Shrnutí

Obě strany požadují reformu EU a ve svých vizích se v celku shodují: unie založená na volném a jednotném trhu, unie národních států a s tím spojené posilování Evropské rady na úkor Evropského parlamentu a komise a pokud možno tak i dvourychlostní Evropa. Strany nepodrývají obecně myšlenku sjednocené Evropy, vyzdvihují její roli pro stabilitu i prosperitu Evropy, ale na druhou stranu hlavní prioritou je využívat EU k prosazování vlastního národního zájmu, kdy političtí představitelé v projevech nevyzdvihují hodnotové a ideové základy Evropské unie a zdůrazňují, že EU je pouhý nástroj a nikoli cíl. Rozdělení na tvrdý nebo měkký euroskepticismus nám neřekne mnoho o obsahu sdělení ale spíše o preferencích a cílech politické strany. V tomto případě, kdy ODS i Konzervativní strana byli vládními stranami a často nesli odpovědnost nejenom za vlastní voliče ale i za celoevropské vyjednávání, tak se zdají být z hlediska teorie euroskepticismu sdělení někdy důležitější než samotné kroky. Za ratifikací Lisabonské smlouvy stála v ČR vláda ODS, která se až později včetně jejího předsedy Topolánka stavěla proti smlouvě. V Británii byl vývoj opačný, Konzervativci byli největšími kritiky Labouristické vlády pro její souhlas s ratifikací a v Dolní sněmovně pouze tři poslanci Konzervativní strany hlasovali pro Lisabonskou smlouvu. Po vyhraných všeobecných volbách sice stále Konzervativci nesouhlasili s obsahem smlouvy, ale premiér Cameron již slibované referendum nevyhlásil. Pro určení kategorie euroskepticismu je v tomto případě klíčové Taggartovo pojetí „současného směřování evropské integrace“, jelikož v současnosti i přes určité pochybnosti nebyl opuštěn koncept stále těsnější unie a je zřejmé, že EU dosud směřovala a rovněž směřuje blíže k těsnější integraci a nikoli naopak. ODS i Konzervativci by ale rádi „otočili EU správným směrem“, jak zněl i název volebního programu ODS do posledních evropských voleb, a tento směr je v rozporu se současným evropským konsenzem. Klesající preference ODS a Cameronův slib o referendu o vystoupení z EU vedou obě strany k zaujímání odmítavějších postojů k EU. Bylo by možné za určitých podmínek zařadit obě strany do kategorie tvrdého euroskepticismu, což je ovšem dáno i jistou mírou vágnosti těchto kategorií. David Cameron vyhlásil referendum, čímž dal jasně najevo, že je schopen otevřeně hovořit o vystoupení Británie z EU. ODS zase díky ztrátě voličských hlasů změnila svůj názor na přijetí eura a ODS je pro blokování veškeré evropské politiky, která povede k přesunu pravomocí na evropskou úroveň. Kategorie tvrdého euroskepticismu je ale určena pro velmi úzkou skupinu politických stran

na okraji politického spektra (příklad francouzské La Front nationale by to mohl pomalu vyvrátit), jedná se o strany, které jsou velmi často vyřazeny z politického diskurzu a jsou vnímány podle Sartoriho teorie jako antisystémové strany (Jobbik, Práví Finové, La Fronte Gauche a další). Taggartův a Szczerbiakův koncept trpí v tomto případě právě svou nejednoznačností z čehož vyplývá, že vedle sebe stojí strany, které jsou velmi odlišné. Ale míra odlišnosti by neměla být tak propastná jako by byla například mezi Konzervativní stranou a maďarským Jobbikem. I z tohoto důvodu je nutné označit obě strany jako strany měkkého euroskepticismu s ohledem na to, že ODS i Konzervativci vykazují znaky tvrdého euroskepticismu, což je obzvláště patrné u Konzervativců, jejichž postoj k budoucímu referendu bude klíčový. Zatím oficiálně podporují setrvání v EU, ale jak někteří předpovídají předseda Cameron nemá natolik silnou pozici, aby dokázal vyjednat pro Británii nové podmínky, a poté bude postaven před rozhodnutí pod tlakem voličů, členů strany i evropských partnerů. ODS i Konzervativci mají dobrou možnost bilaterální stranické spolupráce, kterou nedisponují nacionalistické strany tvrdého euroskepticismu, a také ji využívají. I proto by bylo obtížné obhájit jejich zařazení do této kategorie, jelikož tyto strany mají omezenou možnost jak spolupracovat a tím i mít praktický dopad na agendu EU.

V celé práci byla zdůrazňována role ideologických konceptů (neoliberalismus, konzervatismus), které se zdají být u evropské integrace nadřazený nad klasické dělení na pravici a levici.¹³⁹ Pro konzervativní strany evropská integrace způsobuje konflikt mezi jejich protržní orientací a obavami o národní suverenitu. U britských Konzervativců existuje tradičně individualistické křídlo prosazující volný trh a pragmatický vztah k EU vedle tradicionalistického křídla, pro něhož je důležitá tradiční britská ostrovní suverenita.¹⁴⁰ Rovněž u ODS se najdou podobné frakce, nebo spíše převládající proudy, protože u ODS se zatím nedá mluvit o ustálených skupinách. Příkladem může být výměna předsedy a s tím spojená i změna evropské politiky: Mirek Topolánek jako klasický pragmatik a Petr Fiala reprezentující více ideovou a konzervativní část ODS. ODS i Konzervativci jsou tedy na pomezí mezi politickým a hodnotovým euroskepticismem, jak je definovala Cécile Leconte ve své teorii. Konzervativci prošli změnou ve svém diskurzu, kdy začali čím dál tím více upřednostňovat ve své rétorice důraz na demokratické procesy Unie a její legitimitu a tím zároveň ospravedlnit i nutnost britského referenda, které má znovu posvětit britské členství ve všeobecném hlasování. U ODS přetrvává důraz na národní suverenitu a národní zájem. Pokud je ale hlavní otázkou národní suverenita, jako tomu bylo při ratifikaci Lisabonské smlouvy, pak je u Konzervativců i ODS výrazněji akcentován hodnotový euroskepticismus. U Fiskálního paktu naopak obě strany argumentovaly ve prospěch národního zájmu, čím byl dáván větší prostor

¹³⁹ Linek, Lukáš a Štěpán Pecháček. Op.cit., s.75, 2008

¹⁴⁰ Cécile Leconte. Op.cit., s.175, 2010

pro politický euroskepticismus. Pokud bychom chtěli určit, zda dochází k nějaké proměně euroskepticismu, tak je to jednoznačně upřednostňování hodnotových argumentů proti Evropské unii. Konzervativci to dokázali vyhlášením referenda, kde národní zájmy nebyly hlavní důvodem pro jeho vyhlášení a naopak Cameron potvrdil, že národní zájem je zůstat členem EU. ODS i svoji poslední volební kampaň pro referendum k přijetí eura byla prezentována, přestože se jedná spíše o ekonomickou otázku, jako „srdcová a národní“ záležitost, proč si zachovat korunu. ODS opouští i se ztrátou svých voličů pragmatický přístup k evropské integraci. Podobně Konzervativci, kteří musí čelit straně UKIP. Pravicový konzervativní euroskepticismus čerpá dnes svoji sílu z odporu k zásahům do volného trhu a do národní suverenity a tyto strany se prezentovaly jako ochránci základního pilíře Evropské unie během ekonomické krize.

Pro zodpovězení otázky, jakou roli hraje ideologické zakotvení stran v jejich vnímání evropské integraci, je nutné zmínit, že velkou, i proto by byla Taggartova a Szczerbiakova teorie euroskepticismu pro analýzu euroskepticismu nedostatečná, protože i když možná neopomíjejí hodnotové a ideologické zdroje euroskepticismu, tak i kvůli zjednodušení je neberou pro jejich kategorie v potaz. Hlavně pro ODS je ideové zakotvení důležité a inspirují se právě u britské Konzervativní strany, která se ale sama potýká s problémy doma i v zahraničí. Převahu strategie a ideologie není možné jednoznačně určit. Vyhlášení referenda u Konzervativců byl spíše strategický krok, jak uspokojit velkou část svých členů a voličů, kteří v mnoha průzkumech požadují referendum. Bylo by dále ještě možné zkoumat, zda převažuje domácí nebo evropská strategie, kdy u Lisabonské smlouvy obě strany musely ustoupit evropskému tlaku na ratifikaci smlouvy a naopak u Fiskálního paktu byla ODS i Konzervativcům ponechána větší volnost pro rozhodování.

7. Závěr

Od přijetí Lisabonské smlouvy došlo u obou stran k proměně jejich chápání evropské integrace. ODS ztratila svoji pozici na domácí scéně a tím i na evropské a Konzervativní strana, alespoň při evropských volbách, ztratila značnou část svých voličů ve prospěch UKIPu a pomalu si začíná uvědomovat svůj slábnoucí vliv v Evropské unii. V první části práce byl nejdříve rozebrán euroskepticismus jako vědecká kategorie na základě teorie Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka, kteří zkoumají euroskepticismus především z hlediska míry, a dále teorie Cécile Leconte, která se naopak snaží analyzovat euroskepticismus jako hodnotový a ideologický fenomén v Evropě. Hodnoty a ideologie hrají neopominutelnou roli u ODS a Konzervativní strany, na základě nichž se vymezují vůči evropské integraci. Strany vidí Evropskou unii jako prostředek k naplnění vlastní at' už ekonomické nebo zahraniční politiky. Ve zkoumaném období strany prošly změnou v jejich vztahu k Evropské unii, přičemž nejpodstatnější jsou uvedeny v předchozím shrnutí. Obě strany jsou klasifikované jako strany měkkého euroskepticismu, ovšem s přihlédnutím k tomu, že Konzervativní strana přišla se slibem o referendu o vystoupení z EU a ODS pro změnu vedla velmi antievropskou volební kampaň během posledních voleb do Evropského parlamentu. Začíná rovněž převažovat hodnotový euroskepticismus nad politickým, což znamená, že strany nadřazují hodnoty nad národním zájmem.

Euroskepticismus obecně je ale značně nejednoznačný pojem ovlivňovaný mnoha odlišnými příčinami od vnitrostranického tlaku, tlaku veřejnosti, ideologických přesvědčení až po mezinárodní kontext. Na začátku práce byla vytyčena otázka, zda došlo k posunu mezi měkkým a tvrdým euroskepticismem, což bylo zkoumáno hlavně ve třech rovinách: samotné členství v unii, postoj k euru a k případným reformám EU, které se vážou ke dvěma dokumentům projednávaném ve zkoumaném období: Lisabonská smlouva a Fiskální pakt. K nejvýraznější proměně došlo u Konzervativní strany a k jejímu postoji k členství v EU, kdy strana oficiálně připustila možný scénář odchodu země z EU. ODS i z hlediska odlišného postavení České republiky vystoupení z EU zatím nepřipouští a nejspíš i proto se rozhodla vystupovat proti základnímu pilíři EU a to měnové unii a společné měně. Strany byly zařazeny do kategorie měkkého euroskepticismu i přesto, jak bylo uvedeno, že často jsou jejich postoje hraniční. U vládních stran, které zastávají euroskeptické postoje, se někdy ukazuje Taggartova a Szczerbiakova teorie jako nekonzistentní a jejich typologie jako nedostatečná, obzvláště v nepřesném definování pojmu „souhlasu se současným směřováním integrace“. Zajímavější teorií v případě Konzervativců a ODS je teorie Cécile Leconte, kdy se

ukázalo, že dochází k názorové proměně stran v závislosti na probíraném tématu. U ekonomických otázek obě strany využívají politický euroskepticismus a u otázek týkajících se např. národní suverenity naopak hodnotový euroskepticismus.

V současnosti se vývoj stran na domácí scéně poměrně rozchází a bude zajímavé sledovat v budoucnosti, jak se postoj k evropské integraci bude rozvíjet i vzhledem k posledním výsledkům evropských voleb, kdy bylo zaznamenán nárůst počtu euroskeptických politických stran v Evropském parlamentu. Dříve či později se budou muset obě strany pevně rozhodnout o postoji svých zemích v EU. Konzervativní stranu, pokud vyhraje všeobecné volby, čeká toto rozhodnutí již v blízké době a uvidíme, zda ODS, považující Konzervativce za svůj ideový vzor, se přikloní k jejich názoru.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	16
Tabulka 2	19
Tabulka 3: Podpora společné evropské ekonomické a monetární unii s jednotnou měnou	39
Tabulka 4: Důvěřujete Evropské Unii?	43
Tabulka 5: Shrnutí	49

SEZNAM LITERATURY

Knižní publikace, vědecké články

- ALEXANDRE-COLLIER Agnès *Le phénomène eurosceptique au sein du parti conservateur britannique*. Politique européenne, 2002/2 n° 6, p. 53-73
- BAKER, David, David SEAWRIGHT a Andrew GAMBLE *Sovereign nations and global markets: modern British Conservatism and hyperglobalism*. The British Journal of Politics and International Relations. 2002, vol. 4, issue 3, s. 399-428
- BALE, Tim *The Conservative Party : from Thatcher to Cameron*. Polity, Cambridge, 2010
- BALÍK, Stanislav a kol. *Občanská demokratická strana a česká politika: ODS v českém politickém systému v letech 1991 – 2006*. Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), Brno, 2006
- BALL, Stuart *The Conservative Party since 1945*. Manchester University Press, Manchester, 1998
- BELOFF LORD *Britain and European Union : Dialogue of the deaf*. Macmillan Press LTD, London, 1996
- BERNARD, René Jean *Georges Pompidou et L'Europe Colloque 25 et 26 novembre 1993*. Éditions Complexe, Bruxelles, 1995
- BERNHARD, Weßels *Discontent and European Identity: Three Types of Euroscepticism*. Acta Politica, suppl. Special Issue: Understanding Euroscepticism 42. 2-3 (Jul 2007): 287-306
- CONSIDÈRE-CHARON, Marie-Claire *Élections britanniques de 2010 : accord d'opportunité ou mutation durable?*. Politique étrangère. 2010, Automne, issue 3, s. 621-633. Dostupné z: <http://www.cairn.info/revue-politique-etrangere-2010-3-page-621.htm>
- EVENS, Geoffrey, BUTT Sarah *Explaining Change in British Public Opinion on the European Union: Top Down or Bottom Up?*. Acta Politica, suppl. Special Issue: Understanding Euroscepticism 42. 2-3 (Jul 2007): 173-190.
- FIALA, Vlastimil *Teoretické a metodologické problémy evropské integrace*. Periplum, Olomouc, 2007
- FORSTER, Anthony *Euroscepticism in contemporary British politics : opposition to Europe in the British conservative and labour parties since 1945*. Routledge, London, New York, 2002a
- FORSTER, Anthony *Anti-Europeans, Anti-Marketeers and Eurosceptics: The Evolution and*

- Influence of Labour and Conservative Opposition to Europe*. The Political Quarterly. 2002b, vol. 73, issue 3, s. 299-308
- *EKR se představuje*. Pro Klub ODS v Evropském parlamentu vyrobilo nakl. Jalna, Praha, 2009
  - GARNETT, Mark a Philip LYNCH *The conservatives in crisis: the Tories after 1997*. Manchester University Press, New York, 2003
  - GIFFORD, Chris *The rise of post-imperial populism: The case of right-wing Euroscepticism in Britain*. Ashgate Publishing Group, Abingdon, 2008
  - GREEN, E.H. *Ideologies of Conservatism : Conservative political ideas in the twentieth century*. Oxford University Press, Oxford, 2004
  - HANLEY, Seán *The new right in the new Europe? Unravelling the ideology of 'Czech Thatcherism'*. Journal of Political Ideologies. 1999, vol. 4, issue 2, s. 163-189
  - HANLEY, Seán *From Neo-Liberalism to National Interests: Ideology, Strategy, and Party Development in the Euroscepticism of the Czech Right*. East European Politics and Societies. 2004-08-01, vol. 18, issue 3, s. 513-548
  - HANLEY, Seán *Embracing Europe, Opposing EU-rope? Party-based Euroscepticism in the Czech Republic* in SZCZERBIAK, Aleks, TAGGART, Paul *Opposing Europe? : the comparative party politics of Euroscepticism. Volume 2, Comparative and theoretical perspectives*. Oxford University Press, Oxford, 2008b
  - HAVLÍK, Vlastimil *České politické strany a evropská integrace: evropeizace, evropanství, euroskepticismus?* Mezinárodní politologický ústav, Brno: Masarykova univerzita, 2009
  - HAVLÍK, Vlastimil *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Mezinárodní politologický ústav, Brno: Masarykova univerzita, 2006
  - HICKSON, Kevin *The political thought of the Conservative Party since 1945*. Palgrave Macmillan, New York, 2005
  - HENDERSON, Karen *Exceptionalism or Convergence? Euroscepticism and Party Systems in Central and Eastern Europe*. in SZCZERBIAK, Aleks a Paul A TAGGART *Opposing Europe? : the comparative party politics of Euroscepticism. Volume 2, Comparative and theoretical perspectives*. Oxford University Press, Oxford, 2008b
  - KAHN, Sylvain *Histoire de la construction de l'Europe depuis 1945*. Paris: Presses universitaires de France, 2011
  - KOPECKY, Petr. a Case MUDDE *The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe*. *European Union Politics*. 2002-09-01, vol. 3,

issue 3, s. 297-326

- LECONTE, Cécile *Understanding euroscepticism*. Palgrave Macmillan, New York, 2010
- LINEK, Lukáš a Štěpán PECHÁČEK *Vliv evropské integrace na politické strany, stranický systém a volební chování v České republice*. In: MANSFELDOVÁ, Zdenka a Aleš KROUPA *Proměny reprezentace zájmů po vstupu do Evropské Unie*. Sociologické nakladatelství, Praha, 2008
- LYNCH, Philip *The politics of nationhood: sovereignty, Britishness, and Conservative politics*. Macmillan Press, Basingstoke, 1999
- LYNCH, Philip *The Conservative Party and Europe: Options after Lisbon*: Briefing Paper. University of Leicester, 2009
- MARKS, Gary, Carole J. WILSON a Leonard RAY *National Political Parties and European Integration*. American Journal of Political Science. 2002, vol. 46, issue 3, s. 585-594
- MOUCHOVÁ, Kamila a Jan NĚMEC *Variace €-skepticismu: český vs. dánský případ**. Současná Evropa. 01/2013
- NEUMAYER, Laure *Euroscepticism as a political label: The use of the European Union issues in political competition in the new Member States*. European Journal of Political Research, 2008, Vol. 47, No. 2, pp. 135–16
- NORTON, Philip *The Conservative Party*. Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf, New York, 1996
- OLSSON, Anna *Euroscepticism Revisited - Regional Interest Representation in Brussels and the Link to Citizen Attitudes towards European Integration*. Conference of the European Union , Studies Association, Los Angeles, California, April 23-25, 2009. Dostupné z http://www.euce.org/eusa2009/papers/olsson_03A.pdf
- PRIDHAM, Geoffrey *European Party Cooperation and Post-Communist Politics: Euroscepticism in Transnational Perspective* in SZCZERBIAK, Aleks, TAGGART, Paul *Opposing Europe? : the comparative party politics of Euroscepticism. Volume 2, Comparative and theoretical perspectives*. Oxford University Press, Oxford ; New York, 2008b
- RAY, Leonard *Mainstream Euroskepticism: Trend or Oxymoron?*. Acta Politica, suppl. Special Issue: Understanding Euroscepticism 42. 2-3 (Jul 2007): 153-172
- SCRUTON, Roger *Smysl konzervatismu*. Torst, Praha, 1993
- SERRE, Françoise de la *L'adhésion de la Grande-Bretagne aux communautés européennes*.

La Documentation française, Paris 1972-1973

- SZCZERBIAK, Aleks, TAGGART, Paul *Opposing Europe? : the comparative party politics of Euroscepticism. Volume 1. Case studies and country surveys*. Oxford University Press, Oxford ; New York , 2008a
- SZCZERBIAK, Aleks, TAGGART, Paul *Opposing Europe? : the comparative party politics of Euroscepticism. Volume 2, Comparative and theoretical perspectives*. Oxford University Press, Oxford ; New York, 2008b
- TAGGART, Paul a Aleks SZCZERBIAK *Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe*. European Journal of Political Research. 2004, vol. 43, issue 1, s. 1-27.
- TAGGART, Paul *A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems*. European Journal of Political Research. 1998, vol. 33, issue 3, s. 363-388.
- TAGGART, Paul a Aleks SZCZERBIAK *Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality*. 2003, SEI Working Paper No 69. Dostupné z: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-12.pdf&site=266>
- TAGGART, Paul a Aleks SZCZERBIAK *Coming in from the Cold? Euroscepticism, Government Participation and Party Positions on Europe**. JCMS: Journal of Common Market Studies. 2013, vol. 51, issue 1, s. 17-37
- TIERSKY, Ronald *Euro-skepticism: a reader*. Rowman & Littlefield, 2001
- TOPALOFF, Liubomir K. *Political Parties and Euroscepticism*. Palgrave Macmillan, New York, 2012
- USHERWOOD, Simon a Nick STARTIN *Euroscepticism as a Persistent Phenomenon**. JCMS: Journal of Common Market Studies. 2013, vol. 51, issue 1, s. 1-16.
- VASILOPOULOU, Sofia *Continuity and Change in the Study of Euroscepticism: Plus ça change?**. JCMS: Journal of Common Market Studies. 2013, vol. 51, issue 1, s. 153-168.
- VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Portál, Praha, 2007

Internetové zdroje (články, webové stránky)

- *A Tory taxonomy*. In: The Economist [online]. 2013 [cit. 2014-06-11]. Dostupné z:

- <http://www.economist.com/news/britain/21569710-europe-prime-minister-must-placate-five-types-conservative-tory-taxonomy>
- *Almost One in Five U.K. Companies Favor Leaving EU*. In: Businessweek [online]. 2013 [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: <http://www.businessweek.com/news/2013-04-14/almost-one-in-five-u-dot-k-dot-companies-favor-leaving-eu>
  - BAUER, Jan. *Je v našem zájmu oslabit Camerona?*. In: Ods.cz [online]. 5.2.2013 [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/clanek/3946-je-v-nasem-zajmu-oslabit-camerona>
  - BŘICHÁČEK, Tomáš. *Demokratický deficit EU: mýty a skutečnost*. In: Revue politika [online]. 2/2006. 2006 [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/389/demokraticky-deficit-eu-myty-a-skutecnost>
  - *Cameron gives Hague month to get MEPs out of Brussels group*. In: telegraph.co.uk [online]. 2009 [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1520953/Cameron-gives-Hague-month-to-get-MEPs-out-of-Brussels-group.html>
  - *Cohesion of (trans-national) political groups in the European Parliament*. Votewatch.eu [online]. 2014 [cit. 25.4.2014]. Dostupné z: <http://www.votewatch.eu/en/political-group-cohesion.html>
  - *David Cameron: I will defend Britain's national interests over new EU deal*. In: Telegraph.co.uk [online]. 31.1.2012 [cit. 2014-06-18]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/9050945/David-Cameron-I-will-defend-Britains-national-interests-over-new-EU-deal.html>
  - EUROBAROMETR Evropské Komise http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm [cit. 2014-04-19]
  - *Ex-chancellor Lord Lawson calls for UK to exit EU*. In: BBC News [online]. 2013 [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-22429790>
  - FAJMON, Hynek. *Klaus jde po stopách Thatcherové*. In: <http://fajmon.blog.idnes.cz/> [online]. 2013 [cit. 2014-05-22]. Dostupné z: <http://fajmon.blog.idnes.cz/c/364262/Klaus-jde-po-stopach-Thatcherove.html>
  - KLAUS, Václav. *Využijme „období reflexe“ pro vymezení jiné Evropské unie*. In: Klaus.cz [online]. 2005 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/196>
  - KLAUS, Václav. *Evropa: od integrace k unifikaci*. In: Klaus.cz [online]. 2006 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/39>
  - LEA, Ruth. *House of Commons Foreign Affairs Committee, The future of the European*

- Union: UK Government policy*. In: Arbuthnotlatham.co.uk [online]. 22.5.2012 [cit. 2014-06-18]. Dostupné z:
http://www.arbuthnotlatham.co.uk/upload/evidencepdfs/The_future_of_the_European_Union_UK_Government_policy.pdf
- MATTHIJS, Matthias. *David Cameron's Dangerous Game*. In: Foreignaffairs.com [online]. 09/2013 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z:
<http://www.foreignaffairs.com/articles/139641/matthias-matthijs/david-camersons-dangerous-game>
  - Němcová se opřela do Klaus: Chce destrukci, aby se mohl vrátit. In: tyden.cz [online]. 2013 [cit. 2014-05-22]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/nemcova-se-oprela-do-klaus-chce-destrukci-aby-se-mohl-vratit_284598.html#.U328c_1_v4k
  - *ODS Radar a Lisabonská smlouva*. In: Cevro.cz [online]. Čtrnáctideník, 12/2008 [cit. 2014-06-13]. Dostupné z:
http://www.cevro.cz/web_files/soubory/198260/209938_D_cs_14denik_2008_speciali.pdf
  - *Rozhovor prezidenta Václava Klause pro BBC World*. In: Klaus.cz [online]. 2003 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/1026>
  - *Rozhovor prezidenta republiky Václava Klause pro Krajské noviny Pardubice*. In: Klaus.cz [online]. 2006 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/722>
  - *Topolánek: Lisabonská smlouva je mrtvá*. In: Euroskop.cz [online]. 2009 [cit. 2014-06-13]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/38/12244/clanek/topolanek-lisabonska-smlouva-je-mrtva/>
  - *Tories unveil group of controversial new allies in European parliament*. Theguardian.com [online]. 2009 [cit. 2014-04-25]. Dostupné z:
<http://www.theguardian.com/politics/2009/jun/22/conservatives-new-eu-group>
  - WATT, Nicholas. *Lib Dems praise David Cameron for EU U-turn*. In: Theguardian.com [online]. 31.1.2012 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z:
<http://www.theguardian.com/politics/2012/jan/31/lib-dems-david-cameron-eu>
  - ZAHRADIL, Jan. *Manifest českého eurorealismu*. In: Ods.cz [online]. 1996 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/dokumenty/zahradil-manifest.pdf>
  - ZAHRADIL, Jan. *ODS v Evropské unii*. In: Česká republika v Evropě a ve světě: Vize 2020. Praha: Knihovna ODS, 2010, s. 6-8. Dostupné z:
<http://www.vize2020.cz/docs/sbornik-cr-evropa-svet.pdf>
  - ZAHRADIL, Jan *Vystoupit z EU – ano, či ne?*. In: Ods.cz [online]. 2013 [cit. 2014-05-22].

Dostupné z: <http://www.ods.cz/clanek/5774-vystoupit-z-eu-ano-ci-ne>

Primární zdroje (politické programy, proslovy,...)

- Conservative Party General Election Manifesto 1970. Conservative-party.net [online]. 2001 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.conservative-party.net/manifestos/1970/1970-conservative-manifesto.shtml>
- Conservative party European Election Manifesto 2014. In: Conservatives.com [online]. 2014 [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: http://www.conservatives.com/europe/~media/Files/Downloadable%20Files/MANIFESTO%202014/Large%20Print%20Euro%20Manifesto_English.ashx
- CAMERON, David. EU speech at Bloomberg. In: Government.uk [online]. 2013 [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/eu-speech-at-bloomberg>
- CAMERON, David. The EU is not working and we will change it. In: Telegraph.co.uk [online]. 2014 [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/eureferendum/10700644/David-Cameron-the-EU-is-not-working-and-we-will-change-it.html>
- *David Cameron speech*. In: Guardian.com [online]. 2.10.2009 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/politics/2009/oct/08/david-cameron-speech-in-full>
- *Evropský volební manifest: Program Konzervativní strany do evropských voleb*. In: Conservatives.com [online]. 2009 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.conservatives.com/~media/Files/Downloadable%20Files/Euro%20Election%202009/euro-manifesto.ashx>
- *Hlavu vzhůru: Volební program ODS*. In: Ods.cz [online]. 1998 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: http://www.ods.cz/docs/programy/program_1998.pdf
- KADRŇKA, Jiří. 19.kongres ODS. In: Ods.cz [online]. 2008 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/kongres/?id=projevy&prepis=908&sub=0&order=0&str=3>
- PAYNE, Jiří. 19.kongres ODS. In: Ods.cz [online]. 2008 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/kongres/?id=projevy&prepis=937&sub=0&order=0&str=7>
- *Svoboda a prosperita: Volební program ODS*. 1996 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: http://www.ods.cz/docs/programy/program_1996.pdf
- *Řešení místo strašení: Volební program ODS pro volby do Evropského parlamentu*. 2009 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy>
- Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny, 3.února 2009. Dostupné z

- <http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/046schuz/s046030.htm#r6> [cit. 25.4.2014]
- Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny ze dne 9.února 2012. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/033schuz/s033211.htm> [cit. 25.4.2014]
  - Stenoprotokol schůze Dolní sněmovny ze dne 5.března 2008. Dostupné z <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmhansrd/cm080305/debtext/80305-0006.htm> [cit. 25.4.2014]
  - The Conservative Manifesto 2010. In: Conservativehome.blogs.com [online]. 2010 [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: <http://conservativehome.blogs.com/files/conservative-manifesto-2010.pdf>
  - *The euro area crisis*. In: Parliament.uk [online]. European Union Committee House of Lords, 14.2.2012 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201012/ldselect/ldeucom/260/260.pdf>
  - VLÁDA ČR (2010). Programové prohlášení Vlády České republiky. Vláda ČR, 4. 8. 2010. [cit. 2014-04-19] Dostupné z http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf
  - *#Volím _pravici*: Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny PČR 2013. [cit. 2014-04-19]. Dostupné z <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf>